

MISSZIÓI LAPOK.

Evangélikus egyházi, bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

A jótékonságról pedig és az adakozásról el ne felejtkezzetek, mert ilyen áldozatokban gyönyörködik az Isten. Zsid. 13, 16.

Az *áldozat* olyan régi, mint az emberiség. A legmélyebben sülyedt pogány is áldoz annak, akit Isten gyanánt tisztel. Azért áll az Ó- és Újszövetségben kijelentett vallásról is: áldozat nélkül nincsen Istenben való élet. Ha a kereszténység megszüntetné az áldozatot, úgy Isten iránti legfőbb kötelességéről, a háláról felejtkeznék meg. Aki azzal nyilvánította ki irántunk való szeretetét, hogy az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem őt mindnyájunkért odaadta, az méltó, hogy mi is szívesen áldozatul hozzunk neki mindent, azt is, ami nekünk a legkedvesebb. Így Pál apostol arra kér bennünket, atyafiait, hogy szánjuk oda *testeinket* élő, szent és Istennek kedves áldozatul, mint a mi okos istentiszteletünket (Róm. 12, 1). Ebből láthatjuk, hogy az áldozatnál nem szabad csupán a pénzre gondolnunk. Természetesen arra is! „Adakozzunk“ földi javainkból, melyekkel Isten mint az ő sáfárait felruházott, a szükölködőknek. Adakozzunk szívesen, örömmel, gazdagon és gyorsan, valahányszor alkalom kínálkozik. Adakozzunk mint keresztények különösen az Isten országát megmentő és terjesztő bel- és külmissziói intézetek oltárán. Ne maradjunk ezen a téren olyan restek és fukarok, mint eddig voltunk. De a „jótékonság“ gyakorlása mégis több mint csupán pénzbeli adakozás. Jézus nem pénzzel gyakorolt jótékonságot, hanem azzal, hogy könyörülő szeretetből életét áldozta fel értünk, bűnösökért. Tegyük mi is így. Állítsuk egész erőnket felebarátaink szolgálatába és éreztessük velük előzékenységünkkel és nyájas-

ságunkkal, hogy szeretjük őket. Akkor szívünk tényleg mindig jelen lesz, valahányszor jótékonyságot gyakorlunk. S épen *szívünket* kívánja Isten, mint neki tetsző áldozatot! Mint Dávid mondja: „A töredelmes és bűnbánó szívet ó Isten nem veted meg“. (51. zsolt. 19.)

Enyém és tied

a Jézus példázataiban.

Jézus beszédének tartalma a mennyország. Példázataiban is azt festi szemeink elé. G. Gutbrod a példázatokot úgy osztályozta, hogy az I. csoportba azokat sorolta, amelyek a mennyországnak a világba való jövetelét tartalmazzák, a II. csoportba azokat, amelyek a mennyországnak a népekhez való jövetelét a III. csoportba azokat, melyek annak az egyes emberhez való jövetelét tartalmazzák; a IV. csoportba a legtöbb példázat tartozik: tartalmuk az, hogy hogyan jut az egyes ember a mennyországba. A következő csoportba tartozó példázatok szólnak az egyes ember viselkedéséről a mennyországban; az utolsó csoport példázatai végül a mennyországnak jövőendő, tökéletességi állapotját tartalmazzák.

Tehát Jézus valamennyi példázata a mennyországot tárgyalja, szemlélteti földi dolgok, események, emberi történetek alakjában. Az emberi élet egyik legmélyre és legmesszehatóbb tényezőjét az „*enyém és tied*“ szavakkal jelölhetjük meg.

Vajjon a mennyei életben, illetőleg a mennyországban ez a tényező mily szerepet játszik?

Midőn e kérdést felvetem, egyttal kijelentem, hogy nem akarom az olvasót fárasztani szellemeskedéssel. Inkább azoknak írok, akik az első zsoltár lelkületével mindennap olvassák az Írást és abban napról-napra több aranyat és mézet találnak. Abban a reményben írok, hogy ami nekem örömet okozott, rokon lelkeknek is örömet és nyereséget jelent.

Csak három példázatot találunk mind a három synoptikusnál. E három példázatnak egyike a *gyilkos szőlőművesekről* szóló példabeszéd. Jézus látja Izráel főembereinek halálos gyűlöletét és ő nem igyekszik békéltetni őket, hanem nyíltan megmondja nekik: ti engem meg fogtok ölni. Miért? Hogy a *tietek legyen az örökség!* Mikor a szolgák jönnek a szőlő gyümöleseért, a művesek csak kiverik őket a szőlőből és elküldik üresen. De mikor a szőlőnek Ura elküldi az ő szerelmes fiát, a művesek ezt látván azt mondják: ez az örökös! Erre néz az örökség. Jertek, öljük meg, hogy miénk legyen az örökség.

A szőlőnek Ura sok ideig távol volt. A művesek évről-évre megmunkálták a szőlőt. Minél tovább öntözték azt verejtékük cseppjeivel, annál jobban nőtt a szívükhöz. Hányszor mondták: a mi szőlőnk, beh jól megnőtt; a mi szőlőnknek ninesen párja. A mi termett a szőlőben, az az ő fáradságuk gyümölese volt. Talán azt is gondolták, hogy ezt a szőlőt azért

plántálta az Ur, hogy ők abból megélhessenek. Tudjuk, hogy a mivesek, akikről Jézus beszél, a népnek papjai voltak. Hát sokan hiszik most is, hogy a gyülekezet arra való s azért bizatott rájuk, hogy abból megélhessenek.

A kikölesönzött pénz avagy könyv, minél tovább marad annál, aki kikölesönözte, annál nehezebben adja vissza. Így a mivesek is megharagusznak, mikor a szolgák *az ő gyümölcsüket*, az ő fáradságuk gyümölcsét, el akarják szedni tőlük. Gazdag a szőlőnek Ura, miért követeli hát az ő gyümölcsüket. Kétszer, háromszor jönnek a szolgák. A mivesek haragusznak, de félnek is, hogy a szőlő Ura ilyen következetesen és határozottan érvényesíti az ő jogát. Harag és félelem harcol a szivükben midőn meglátják az *örökös*t. Nem látják benne Urukna fiaát, nem is így nevezik, hanem azt mondják: ez az örökös! E szavak elárulják, illetőleg kinyilvánítják nekünk szivük gondolatját. *A miénk ez a szőlő*, azt mondja szivük s ime az örökösnek megjelenése kiragadja azt a kezükből. Nem adják! S mert nem akarják, nem tudják oda adni, azért lesznek az örökösnek gyilkosai — belső szükségszerűségből. Az örökös kiragadja kezükből a szőlőt, ha nincs örökös, akkor az övék az örökség. De éppen e gyilkosság megfosztja őket az el-sajátított örökségtől: halállal lakolnak és a szőlő kiadatik másoknak.

E példázat világosan megmutatja nekünk, hogy Izrael főemberei azért keresik Jézus halálát, mert az Isten egyházát nem akarják s nem tudják neki, az „örökösnek“ átadni. Jézus halála tehát az enyém-tied harcában elkövetett gyilkosság. Ő azért vonult be a szent városba, hogy azt (az ő örökségét) birtokába vegye. A szőlőnek Ura küldötte őt, hogy édes szőlőt keressen és követeljen, azaz az Isten házában Istennek tetsző életet, istentiszteletet és szolgálatot s ime az Istennek háza nem imádságnak háza, hanem *erőszakosság barlangja*; az ő örökségében a papok ülnek, akik erőszakkal maguknak tartanak mindent, nemesak a hasznot, hanem a tiszteletet is. Ahelyett, hogy most átadnának mindent az örökösnek — inkább megölik őt s akkor övék marad az örökség.

Jézus halálának oka az egyházi Ige hirdetésnek egyik fő tartalma. Altalában azt szoktuk predikálni az Irás alapján, hogy Jézus meghalt a mi bűneinkért. E példázatból megtanuljuk, mi is az a bűn. Nemesak Jézus haláláról, hanem életéről is predikálnak s azt szokták mondani az Irás alapján, hogy ő az elveszettet keresi. Így is mondhatjuk e példázat alapján, hogy ő eljött az ő örökségét birtokába venni.

Az ő élete és halála az enyém-tiederti küzdelem, még pedig élete, különösen pedig a Jeruzsálembé való bevonulás *látszólag* győzedelmes, halála *látszólag* veszteség teljes küzdelem. Életében, tetteiben az *igazság* sugarait és fényét látjuk; kereszthalálában illetve gyilkosaiban a *bűn* nyilvánul. Valószínű azért, hogy a bűnnek és az igazságnak elejét, velejét és teljességét az enyém és tied küzdelmében kell keresnünk.

Az enyém-tiederti küzdelmet a mi időnkben a lehető legélesebben a szocializmus folytatja. E küzdelemben Jézusra is hivatkoznak — mint szocialistára. Távol vagyok attól, hogy ezen kérdést itt e sorokban feszegetsem. De ha az „enyém és tied“ jelentőségét a Jézus példázatai alapján

kimutattam, akkor majd ezen érintett kérdésre is önként fog esni egy kis világosság.

A bűnnek és az igazságnak lényegét keressük tehát, amely az enyém és tied küzdelmében nyilvánul. A kettő egymással szemben áll mint a sötétség a világossággal, azért nem is lehet egymástól egészen elkülönítve tárgyalni. De a mennyire lehet, mégis külön-külön fogjuk irányítani figyelmünket előbb a bűnre s azután az igazságra.

Az *elveszett fiuról* vagy tékozló fiuról szóló példázatot sokan a példázatok gyöngyének tartják, mint a mely ugy tartalmára, mint alakjára nézve is a legkiválóbb és legtökéletesebb. E példázat Istennek irgalmát rajzolja s vele szemben a bűnt, még pedig ugy a leplezetlen, mint a leplezett istententelen életet és lelkiületet. A két fiu lelkiülete ugyan egymásnak ellentéte, de mindkettőnek szive hova tovább annál inkább elidegenedik atyjától. S szemmel láthatólag a birtok, az örökség „szeretete“ tölti el szivüket. Az ifjabb fiu élvezni akarja örökségét, az idősebb fiu bálványozza birtokát s minden erejéből arra törekszik, hogy nagyobb és nagyobb legyen a bálványa. Míg az idősebb fiu atyjának szemei előtt növeli birtokát, addig az ifjabbikat atyjának szemei akadályozzák és féken tartják. Ő neki szabadságra van szüksége, azért távoli országba megy és ott használva elhasználja azt, amit atyjától kapott.

Az Isten adott nekünk testet és lelket és felette gazdag testi és lelki tehetségeket. Ezeket használván, kiki szerezhethet magának „birtok“-ot. Akár így közvetve, akár közvetlenül adta nekünk „birtok“-unkat, mindenkor Isten adománya az. Azért valójában Istené az s mégis teljesen a mi birtokunk is. Nemcsak amikor adja, hanem *mindig*, minden pereben, azt mondja az Isten: az enyém és a tied.

Ez a teremtőnek szava, amely szót elfogadva *szófogadók* vagyunk, az igazságban járunk. Ha nem halljuk már, vagy ha nem akarjuk már hallani, akkor a szivünk elidegenült teremtőnkől, szavát nem fogadjuk, hanem *áthágjuk* és ellentétbe helyezkedünk vele szemben. Példázatunkban az ifjabb fiu szivének elfordulását már meg lehet látni e szavaiból: Atyám, add ki nekem az örökségből az én részemet (Atyám, add nekem a rám eső részt a vagyomból). Mert akárhogyan is jóra magyarázzuk e szavait, mégis az „enyém és tied“ tiszta teljes hangja nem hallik ki belőlük. A fiui szivet nem tölti el az atyai jóság; az adományozót elhomályosítják az adományok, a jóságot — a javak. Nem is maradhat sokáig az atyjánál, mert teljesen lekötelezetlen akar lenni. A szeretet és hála erős kötelékeit eldobja magától, midőn atyját otthagya messze idegen tartományba megy. Most már nem hallja, nem is emlékezteti őt semmi arra az „enyém és tiedre“. Szabadon áthághatja a teremtő atyának szavát: szive s egész élete *ellentétben* áll vele. Nem az igazságban, hanem a hazugságban — megcsalatra kívánságai által s így tönkre téven önmagát. (Efez. 4, 22).

H. K.

(Folytatása következik.)

Melanchthon Fülöp halála.*)

Április 19-ikén volt 350 évre, hogy az evangélikus egyház második nagy reformátora, Melanchthon Fülöp, örök álmra zárta le szemeit. Míg Luther életének főbb mozzanatairól rendszerint hangos ünnepléssel emlékszünk meg, Melanchthon halálának negyedfélszázados évfordulója majdnem teljesen észrevétlen maradt. Pedig örök hálátlanság volna részünkről, ha a feledés tengerébe engednők sülyedni azt az embert, ki Lutherunkkal egy sorban küzdött Krisztus evangéliumának ellenségei ellen.

Melanchthon a reformátorok között sok tekintetben a tragikus alak. Már Luther életében is mindig háttérbe szorult szerény és csendes alakja, hatalmas barátja mellett s érdemét a nép rendszeren csak abban látja, hogy kiváló nyelvismereténél fogva Luthernek a bibliafordításnál nagy segítségére volt. Holott Melanchthon egyébert is megérdemli, hogy a reformáció történetében az elsők között említették. Nemcsak Luther orgánuma volt, hanem sok tekintetben irányítója is. Az ő „Loci communes“-eiből ismerte meg Luther is saját tanainak rendszerét. S ha félénk természeténél fogva a lutheranizmusnak egyben-másban ártott is, érdemeit, melyeket a reformáció körül szerzett, nem lehet tőle elvitatni.

Melanchthon Fülöp.

A viszonyt, melyben a két nagy reformátor egymással állott, igen találóan maga Luther jellemzi: „Az én szellemem, — ugymond — azért, mert finom dolgokban tapasztalatlan és csiszolatlan, nem tesz egyebet, mint hogy a szavaknak nagy erdejét és tömegét hányja; így az is osztályrészül jutott neki a sorstól, hogy haragos és viharos. Én arra születtem, hogy istentelenekkel és ördögökkel harcoljak, amiért az én könyveim sokkal harciasabbak; én a nyers erdőirtó vagyok, kinek feladata, utat készíteni. Fülöp magiszter azonban szép csendesen halad, kedvesen vet és öntöz, amint az Isten bőségesen osztotta neki talentumait.“ Többször a két jó barát között személyes surlódások is támadtak, mert jóllehet a fődologban mindig egyetértettek, mégis természetök olyannyira különbözött, hogy lehetetlen volt folyvást összhangban élni egymással. De mélyebb nyomot ezek

*) Törzsüke miatt csak most emlékezhetünk meg e nagy évfordulóról, de olvasóink bizonyára most is szívesen veszik a Melanchthon Fülöpről való megemlékezést s halálának ezen legújabb felfedezések alapján közölt leírását.

a konfliktusok nem hagytak maguk után s midőn Luther meghalt, Melanchthon oly gyászbeszédet tartott felette, melyben megható egyszerűséggel bizonyítja, hogy legjobb részét vesztette el a nagy halottban.

Luther halálával kezdődött még csak igazán Melanchthon szenvedésének korszaka. A külső támadások nagyobb mérvet öltöttek s fájdalmasan sújtották. Ebben a szomorú időben vigaszt egyedül a vallásban keresett s röviddel halála előtt egy kis lapra leírta azokat az elveket, melyek akkor vezérelték. Ezek a következők:

„Okok, melyek a haláltól való félszemet csökkentik:

Megmenekülsz a büntől.

Megszabadulsz a keserüségtől s a theologusok dühétől.

Világosságra fogsz jutni.

Meglátod majd az Istent.

Megláthatod az Isten Fiát.

Megérteni tanulod azokat a csodás titkokat, melyeket életedben fel nem foghattál.“

* * *

Az élet és az egyház küzdelmeiben elfáradt férfiú több éven át készülődött a halálra. Utolsó évében különösen sokszor kifejezte, hogy remél már sokáig s valahányszor lefeküdt vagy felkelt, kérte az Istent, hogy a meghaláshoz kedvet és bátorságot adjon neki.

Április elején egyik hivatalos utjáról betegen tért haza. A hó 7-én éjjel láz és erős köhögés támadta meg, minek folytán igen elgyengült. Barátai nyugalomra intették, kérték, de ő nem szüntette be egyetemi előadásait. Ebben az időben, melyben Ján. 17. részét magyarázta, egy alkalommal elmondta, hogy édes atyja röviddel halála előtt a főpapi ima alapján három dolgot kért az Istentől s hozzátette: „Ezt a három dolgot hagyom én is gyermekeimnek: hogy az igazi keresztény egyháznak legyenek tagjai; hogy Őbenne egyek legyenek s egymással békében éljenek és hogy az örök életet örököljék.“ Utolsó előadását Ézsaiás 53 felett 1560. április 12-én, nagypénteken reggel tartotta. A következő éjjel nyugodtan aludt s midőn felébredt, elmondta, hogy álmában azon a dallamon, melyet előbb a latin istentiszteleten használtak, elénekelt: „Kívánva kívánom a husvéti bárányt megenni veletek!“ — oly hangosan, hogy felébredt.

Husvét vasárnapján még a templomba ment s az uri szent vacsorát vette. Ezen a napon Lipséből *Camerarius Joakim* jött hozzá. E régi hű barátjával folytatott beszélgetés közben Melanchthon azt mondta, hogy tulajdonképpen kevés az, ha haldokló embert azzal akarnak vigasztalni, hogy a világon sok nyomor és keserőség van, mással kell a haldoklóba bátorságot önteni.

Április 17-én a beteg, de még akkor is fáradhatatlan *praeceptor Germaniae*, aki úgyszólván az egész evangélikus világgal levelezésben állott, többek között Svájból is kapott levelet, melyben valaki azt tudatja vele, hogy a pápa conciliumot akar tartani. Erre Melanchthon így felelt: „Jobban

szeretem, ha meghalok, semhogy conciliumra menjek; mert ott az evangélikusok részén is csak szégyenletes marakodás volna.“ Nemsokára, midőn újra a láz gyötörte volt, azt mondta: „Ma éjjel afelett a bolond vitatkozás felett gondolkodtam, melyet egyesek folytatnak arról, hogy Krisztus nem félt a haláltól. De ő jobban tudta, mi a halál, mint mi; azért kétségen kívül jobban is félt tőle, mint mi.“

„Ha ez nem a halál, úgy igen kemény dió“, — mondá egyszer a halálosan beteg reformátor, ki nagy fájdalmai és láza mellett is még tréfálni tudott. Nem messze ágyától egy nagy fali térkép függött, melyet sokszor nézett. Egyizben így szólt a körülállókhöz: „Virdungus egyszer azt jósolta a csillagokból, hogy hajótörést szenvedek a tengeren; most nem vagyok messze tőle“ s a térképre tekintett. Érezte, hogy halálórája közeledik, imádkozott: „Uram, hadd legyen vége a küzdelemnek“.

Április 18-án azt mondta, „hogy Isten kegyelméből nincs sok fájdalom s az övéért sem nagyon aggódik. Szívélyes intő szavakkal bucsúzott el e napon leányától s unokáitól. Veje *Peucer Gáspár* orvos majdnem mindig mellette volt. Ezzel beszélte meg végrendeletét is, melyet részben még ő maga irt, bevezetésképen jó bizonyosságot téve hitéről. Mint mindig, az utolsó napokban is sokat imádkozott. Midőn mindjobban gyengült, a körülötte levők zsoltárokat olvastak s bibliai mondásokat mondtak előtte. Utolsó percéig észnél maradt s érthetően válaszolt mindenre, amit tőle kérdeztek. Mikor veje a beteg életének utolsó napján azt kérdezte tőle, kíván-e még valamit, Melanchthon azt felelte: „Semmi mást, csak a mennyországot“. *Winsheim Vitus* s vele a többiek is, kik a haldokló ágyánál jelen voltak, ismételten elmondták azt a gyönyörű szép zsoltárverset: „A te kezedbé ajánlom az én lelkemet: mert megváltottál engemet, Uram, igazságnak erős Istene!“ — mialatt Melanchthon csendesen jobblétre szenderült.

A nagy halottat a wittenbergi vártemplomban Luther mellé temették. A halotti beszédet *Eber Pál*, az emlékbeszédet egyeteme megbizásából *Winsheim Vitus* tartotta. Legjobb barátja *Camerarius*, pedig 1566-ban megírta életrajzát (De vita Melanchthonis narratio).

* * *

Negyedfél század telt el Melanchthon halála óta, sok fényes csillag tünt fel a népek egén s hanyatlott le ismét rövid ragyogás után; emberek, kiknek neve csodálattal töltötte el a világot. Lutherunk reformatortársa sohasem ragyogott elsőrendű csillagként, mivel fényét szűkkeblű emberek mindig elhomályosítani törekedtek. De egészen ki nem olthatták, szerényen pislogott az még a legkedvezőtlenebb korban is s mindig is fog fényt árasztani, míg Krisztusnak tiszta evangéliuma csak egy ember számára is világító szövetnek leend. Mi, kik az evangéliumban keressük üdvözülésünk utját, meg ne felejtkezzünk Istennek eme hűséges munkásáról! S. J.

A Lipcsei Misszió 1910. évi közgyűlése.

Miután a magyarországi ág. hitv. evang. misszió-egyesület a jelen évben engem küldött ki a Lipcsei Misszió közgyűlésére, kötelességemnek tartom, hogy annak és a vele kapcsolatos ünnepélyeknek lefolyásáról lapunk olvasó közönsége előtt beszámoljak.

A Lipcsei Misszió hagyományos szokás szerint a pünkösd hetében tartja évi közgyűlését és ünnepeit, ezzel is jelezni akarván, hogy a missziói munka igazi pünkösd munkája, melyet kell, hogy a Szentlélek hasson át, ha célját, a sötétségben és a halál árnyékában járó népek megvilágosítását és új életre keltését, el akarja érni Közvetlen tapasztalatom alapján mondhatom, hogy a Lipcsei Misszió gyülekezetében tényleg érezhető is volt a pünkösd Lélek szívet-lelket felemelő és megszentelő hatása. Akik a közelből és távolból, a nagy német birodalomnak majd minden részéből, sőt annak határain túlról is egybegyűltek, azok igazán „egy akarattal“ voltak együtt azzal a szent akarattal, hogy Istennek neve köztünk és általunk is megszenteltessék s országa terjedjen a földön, azon népek között, a melyeknek az evangélium világosságára vezetését az Ur a Lipcsei Misszióra bizta. Sőt már a misszió ügyétől eltekintve is jóleső érzéssel töltött el minden résztvevőt annak tapasztalása, hogy itt a hitnek és a hitvallásnak egysége eleven, lelkes közösségbe fűz egybe sokakat, akik egyébként nemcsak földrajzi, hanem nemzeti, nyelvi és politikai tekintetben is oly távol állanak egymástól. A Lipcsei Misszió évi ünnepe mindenkor egyszersmind a lutheri egyház ökumenicitásának ünnepe is és nekünk magyaroknak különösen jólesik, hogy azon mint egyenlőjogu testvérek, mint „a szenteknek polgártársai“ vehetünk részt s nem vagyunk „a jövevények és zsellérek“ lenézett szerepére kárhoztatva, mint sok más esetben.

Már a közgyűlést megelőző este, május 17-én, számosan gyülekeztek össze a résztvevők ismerkedésre; de ez az „ismerkedő estély“ sem állott csupa poharazásból. Először a missziói kollegium nevében *D. Hölscher* lelkész és egyháztanácsos üdvözölte a megjelenteket s mondott igen komoly s épületes szavakat a vallásos *közösség* jelentőségéről és áldásairól; azután a misszió vezetőségének előzetes felkérése folytán *Walter* koddiferi lelkész (Livland) és e sorok írója tartottak rövid előadásokat hazai egyházi viszonyairól. Az előbbi érdekesen jellemezte azt a nagy kiterjedésű diaszporális munkát, melyet gyülekezetének német s a magyarral ösrokon észt-nyelvű lakossága között folytat s mely sok tekintetben emlékeztetett hazai viszonyainkra. E sorok írója hazai evangélikus egyházunk iskolai viszonyait ismertette vázlatosan a népiskolai oktatáson kezdve felfelé a főiskolai oktatásig, abban a tudatban, hogy hazai evangélikus egyházunknak illetőleg a magyar protestantizmusnak általában egyik legjellemzőbb vonása éppen az a nagy kiterjedésű iskolai tevékenység, amelyet az oktatásnak legkülönbözőbb fokain kifejt s hogy ennél fogva a protestáns külföldön alig lehet egyházunk iránt nagyobb, illetőleg becsesebb érdeklődést kelteni, mint éppen egyházunk iskolai tevékenységének ismertetésével. Ebben a feltevésemben nem csalódtam.

Ugyanaznap este $\frac{1}{2}9$ — $\frac{1}{2}11$ tartotta nyilvános esti összejövetelét az evangélikus-lutheránus zsidó-misszióegyesület is („Evang.-luth. Zentralverein für Mission unter Israel“), melyben szintén résztvettem. Az egyesület múlt évi csendes, de eredményes munkásságáról *Harling* lelkész tett jelentést; azután egy *Dallmann* nevű megtért zsidó, aki ez évben az egyesület szolgálatába állott, tett nyílt vallomást arról az igazságról és új életről, amelyet a Jézus Krisztusban talált, aki helyett a zsidó nép hiába vár más messiást. Végül *Schärf* lelkész, a herrnhutiak gnadenfeldi gyülekezetének lelképásztora, tartott előadást a zsidóság világhatalmi igényéről, amint az az őszövet-ségi kijelentésben gyökerezik és a fogság ideje óta napjainkig különböző módon nyilvánult meg, de korrektívumát és igazi beteljesedését csak az Istenországa univerzalizmusában, a Krisztus univerzális uralmában találja meg.

A zsidók közötti misszió jogos indítékai kétségkívül szintén a keresztény hit és szeretet univerzalizmusában rejlenek; de a hitetlen zsidóság történeti léte tagadhatatlanul a keresztény történetbőleületnek, a kereszténység és a zsidóság egymáshoz való viszonyának egy oly nehéz problémáját rejti magában, amelynek megoldására a zsidók közötti misszió magában véve elégtelen s az isteni gondviselésnek és világkormányzásnak azon mélységes titkai elé állít bennünket, amelyekről Pál apostol a *római levél 9.—11.* fejezeteiben szól. De ennek felismerése nem szabad, hogy keresztény felelősségtudatunkat a zsidó nép irányában csökkentse. A zsidóság már évszázadok óta itt él közöttünk, a kereszténység közepette s azért külön zsidó-misszióra nem volna szükség, ha minden kereszténynek, vagy legalább a keresztények többségének életéből az igazságnak és a szeretetnek az a meggyőző ereje sugároznék ki, amelyről Krisztus Urunk azt mondja: „*Ugy fényljké a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket s dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.*“ A Megváltónak ez a szava mutatja meg az útját-módját az *igazi* zsidó-misszióknak. Egyebekben a zsidók közötti misszióra vonatkozólag legyen szabad e lapok t. szerkesztőjének múlt évi hasonló tárgyú jelentésére visszautalnom. (L. 1909. évfolyam 188. l.)

A Lipesei Misszió tulajdonképeni ünnepnapja május 18-ika volt. A „Nikolai-Kirche“-ben 9 órakor kezdődött ünnepi istentisztelet szinte az egész délelőttöt elfoglalta. Az ünnepi beszédet *Auerbach* gerai szuperintendens és egyháztanácsos tartotta a Cselekedetek Könyve 14. fejezetének 26. és 27. versei alapján. Beszéde hálaadásra intette a gyülekezetet: *Áldozzál az Istennek dicsőréttel, látván a missziói munkában 1. a te Istenednek nagyságos dolgait, 2. az Ő kegyelmének gazdagságát.*

A mély gondolatokban gazdag ünnepi beszéd után D. *Schwartz* missziói igazgató terjesztette elő missziói ünnepi jelentését a Lipesei Misszió utolsó évi munkásságáról, a huszadikát igazgatói működésének kezdete óta. Jelentésében teljes őszinteséggel tárta fel azokat a nehézségeket, amelyekkel a Lipesei Misszióknak különféle munkaterein a lefolyt évben is küzdenie kellett, de ezzel szemben annál öröndetesebb hatást tett annak a sikernek és

áldásnak rajzolása, amelyről beszámolhatott. Különösen megörvendezettette a missziói gyülekezetet az a közlése, hogy immár a keletafrikai *Vakamba-misszió* is, amely eddig ugyyszólván csak áldozatokat követelt, a fellendülésnek szép reményekre jogosító jeleit mutatja. Míg eddig csak a missziói iskolába járó kosztos növendékek sorából kerültek ki keresztyények, addig most már a felnőtt szabad vakamba-négek közül is többeket lehetett felvenni a keresztyény egyház kötelékébe, örvendetes jelül annak, hogy a mult évi éhínség sem tudta a lelki élet csiráit egészen elfojtani a keményszívü vakambák között.

A Lipesei Misszió *indiai* munkaterén, amelyen ezidőszerint 37 német és 13 svéd missziói munkás dolgozik, mindenütt kisebb-nagyobb haladás mutatkozik. A benszülött lelkészek száma, 11 jelölt felavatásával, 29-re emelkedett s egyidejüleg 15 növendékkel újabb theologiai tanfolyamot lehetett megnyitni. Az iskolaügy általában igen örvendetesesen fejlődik. A növendékek száma ismét 550-nel emelkedett, úgy hogy ezidőszerint 10920-at tesz ki. A vizsgálati eredmények is általában igen kedvezők voltak. A siali-i középponti iskola, mely reál-gimnáziumhoz hasonlóan van szervezve, az egész kormányzóságban a második helyen áll tan-eredmény tekintetében. A trankebári tanítóképző-intézet is oly kedvező eredményt mutatott fel, hogy javára a kormány 500 rupia segélyt engedélyezett. A svéd missziói kerület Tirupaturban, egy új állomásán, klinikát létesített. A maláji félszigeten a Lipesei Misszió tudvalevőleg egyszersmind diaszporai tevékenységet is fejt ki az oda vándorolt német evangélikusok között. Noha ez a munka az ilyen kivándorlottak vallási közönyössége miatt nagy nehézséggel jár, mégis több helyen szép eredményre vezetett, így különösen Penang-ban, ahol a diaszporális hívek nem kevesebb mint 3120 koronát áldoztak egyházi célokra. A Lipesei Misszió *indiai* munkaterén a keresztyények összes lélekszáma, a folytontartó kivándorlás daczára, 300-zal szaporodott és evvel 21900-ra emelkedett.

A *német-keletafrikai* misszió területén (dzsagga-misszió) nem csekély nehézséget okoz egyrészt a folyton előre nyomulni törekvő iszlam, másrészt olyan európaiaknak egyre nagyobb számban való bevándorlása, akik csak névleg keresztyények s azért a keresztyény nevet a benszülöttek között rossz hirbe hozzák. A katolikus misszió is, ahol csak lehet, ellene működik az evangélikus missziónak. Mindamellett a német-keletafrikai misszió területén sem hiányoznak az örvendetes haladás jelei. A missziói iskolákba járó benszülött növendékek száma 1600-zal 5844-re emelkedett; a megkereszteltek száma 187; a keresztségre előkészítő oktatásban ezidőszerint 251-en vesznek részt; az istentiszteleteket hetenként átlag 6300-an látogatták; az összes lélekszám 1352. Megemlítésre méltó még az is, hogy a misszió ügyét a német-keletafrikai területen is nagyban előmozdítja az orvosi misszió, mely itt *Ittumeier* dr. vezetése alatt áll, két (legközelebb három) missziói diakonisszával.

Jóllehet a misszióbarátok áldozatkészsége folytán a Lipesei Missziótársulat bevételei nem csekély mértékben emelkedtek, az összesen 719,000

márkára rugó kiadások mégis közel 67,000 márkával haladták meg a bevételek összegét, a minek oka részint az életviszonyoknak a missziói területeken is érezhető általános drágulásában, részint a missziói munkának több helyen elkerülhetetlenné vált kiterjesztésében s a missziói személyzet gyarapodásában rejlenek; így például a német-keletafrikai miszió területén a missziói munkások száma 27-ről 33-ra emelkedett. — A misszió vezetőségének természetesen nagy gondot okoz ez a deficit, noha más társulatok aránylag nagyobb deficittel küzdenek; de miként az eddigi esetekben, úgy most is bizvást lehet számítani a misszió-barátok fokozott áldozatkészségére. Ha minden barátja a misszióknak és minden egyes missziói egyesület reá szánja magát, hogy eddigi rendes járulékához annak 10% -át hozzá adja rendkívüli adományképen, úgy a deficit 6 hét alatt fedezetet nyer. A missziói igazgatónak ezt a kérelmét melegen ajánlom egyszersmind a magyar misszió-barátok és hazai missziói egyesületünk figyelmébe.

Végül meghatóan emlékezett meg az igazgatói jelentés az indiai misszióknak három veteránjáról. Az egyik, *Wannske* Henrik, 36 évi hittérítői működés után, hazájába visszatérve, meghalt; *Kabis* 33 évi működés után Indiából visszatérve Hamburgban telepedett meg, hogy itthon hivatásszerűleg tovább szolgálja a misszió ügyét; *Handmann* misszió esperes pedig, aki 25 évig szolgálta a missziót Indiában, 23 évig pedig itthon, egy jóságos öreg úr, aki magyarországi missziói körutjaira is igen szívesen emlékezik vissza, az ősszel nyugalomba vonulni készül.

Az igazgató jelentése után következett az ünnepi istentiszteletnek legszébb és legmeghatóbb része, egy végzett missziói növendéknek, a bajor *Mauer* Ödönnek felavatása, melyet *D. Bard* schwerini főgyháztanácsos, a missziói kollegium elnöke, a legkiválóbb német egyházi szónokok egyike, végzett. A *Cselekedetek Könyve* 16. fejezetének 9. és 10. versei alapján hatalmasan kötötte lelkére az Afrikába induló fiatal hittérítőnek az áldásos hittérítői munka személyes feltételeit, azt, hogy a misszionáriusnak könyörülő szeretettel tele bátor, hívő szívre van szüksége; mert csak ha a saját lelkében és életében tapasztalta az evangéliomnak isteni hatalmát, tudja áldásosan szolgálni az evangéliom ügyét a pogányok között. *D. Bard* beszéde igen mély hatást tett a missziói gyülekezetre. — Egy év múlva, ha a jó Isten is úgy akarja, a mi *Róth* Henrikünk kerül felavatásra.

Közös ebéd után délután 3 órakor kezdődött a Lipcsei Misszió rendes évi közgyűlése, amelyen *D. Bard* főgyháztanácsos elnökölt s 44 kiküldött képviselő és hivatásos missziói munkás vett részt. Miután a missziói kollegiumba a nyugalomba vonuló *Handmann* helyére *Bemann* második missziói felügyelő választott meg, *D. Schwartz* missziói igazgató a nagy nyilvánosság előtt felolvasott évi jelentését több oly részlettel egészítette ki, amely kizárólag a közgyűlés elé tartozik. Ennek nyomán tanácskozás tárgya volt a német-keletafrikai missziói területnek kibővítése, mely elkerülhetetlenül szükségesnek mutatkozik, ha a Lipcsei Misszió meg akar felelni kötelességének és a hozzáfűzött várakozásnak; továbbá a missziói munkások számának gyarapítása, amelyre nézve legörvendetesebb volna, ha már tanul-

mányaikat elvégzett lelkészjelöltek vagy fiatal lelkészek vállalkoznának a hittérítői munkára; a missziói egyháztanács székhelyének esetleges áthelyezése Trankebárból Madrászba; a bevételek mikénti emelésének kérdése stb. A missziói társulat évi számadását és vagyoni állapotát *Hilbert Ottó* lipesei kereskedő terjesztette elő, illetőleg ismertette. A végeredményt már a missziói igazgató jelentéséből kiemeltük; a részletekre nézve csak azt említem meg, hogy a missziói adományok emelkedése tekintetében legelől áll Szászország 22735 márkával, úgy hogy itt a Lipesei Misszió javára eső adományok 222775 márkára emelkedtek; ugyancsak tekintélyes összeg! Mecklenburgból, Braunschweighből, Thüringenből, Hamburgból és Magyarországból is több adomány folyt be az utolsó évben, mint a megelőzőben; de azt hiszem, hogy mi még jóval többet tehetnénk.

Este $\frac{1}{2}$ 8— $\frac{1}{2}$ 11-ig tartott a Lipesei Misszió esti *népünnepélye* a központi színház nagytermében, ahol épúgy mint a délelőtti ünnepi istentiszteleten az érdeklődőknek nagy sokasága gyülekezett össze. Ennek a nagyközönségnek egész magatartásán látható volt, hogy nem a pusztá kíváncsiság, hanem igazán az ügy iránti buzgóság hozta össze. Az ünnepélyt *D. Hartung* szuperintendens, a Gusztáv Adolf-egylet elnöke, vezette s rövid, velős beszéddel nyitotta meg. Azután *Jaeger* sengelpati misszionárius szűkebbkörű munkaterének leírása kapcsán behatóan jellemezte a hindu népnek ősrégi filozófiai gondolatokkal telített vallási észjárását, amint az a keresztényekkel, különösen a hittérítővel való mindennapi vitatkozásokban megnyilvánulni szokott; de kívánatos lett volna, hogy ezzel szemben a kereszténység szellemi felsőbbségét is hatásosabban domborítsa ki az előadó. *Jaeger* után *Jessen* német-keletafrikai misszionárius lépett a szónoki emelvényre s igen szemléletesen, lépésről-lépésre rajzolta azt a munkát, amelyet a hittérítőnek a négerek között folytatnia kell az első naptól fogva mindaddig, amíg már konszolidált viszonyok állanak be. Igen hatásosan emelte ki azt a gondolatot, hogy a hittérítőnek első sorban arra kell törekednie, hogy a különben is nagyon bizalmatlan természetű négerek *bizalmát* megnyerje, amely nélkül minden munkája sikertelen; míg ha ezt szerezettél kivívnia sikerül, az Isten ígéje a négerek között is megtermi gyümölcsseit. Különösen ilyen, a műveltségnek alacsony fokán álló népek között a hittérítő munkája nagyrészt kulturális munka, noha nem szorítkozik erre. — *Hoffmann* niederebersbachi lelkész záróbeszédében szívet-lelket megragadó módon alkalmazta az Urnak azt a szavát: „Ti az én bizonyosságaim lesztek“ — egyrészt a hittérítőkre, másrészt a missziói gyülekezetre. Végül még *Mauer* ujonnan felavatott hittérítő, aki még csak a megelőző napon vetette le a bajor katonaruhát, egyszerű, de mélyen megható szavakkal bucsúzott eddigi tanítóitól és a missziói gyülekezettől, hogy mint a Jézus Krisztusnak felesküdt vitéze induljon Afrikába küzdeni a sötétség hatalmai ellen — mire az elnöklő *Hartung* szuperintendens a missziói gyülekezet nevében mondott reá egy utolsó áldást, biztosítván őt, hogy a missziói gyülekezet szeretete és imádságai fogják őt kísérni nehéz útján. Ezzel a szép ünnepély véget ért. A napi kollekta 1463 márkát (1755 K 60 fill.) tett ki.

Miként már a mult évben, úgy most is a Lipesei Misszió évi ünneplését követő napon tartott egy nyilvános felolvasó ülést a „lutheránus egyházi konferencia“ *D. Ihmels* lipesei theol. tanár vezetése mellett. Két tétel volt a tárgysorozatra kitűzve 1. „Miért és milyen értelemben ragaszkodunk az országos egyházhoz?“ 2. „Milyen kívánalmakat támaszt a keresztény család a népiskola iránt?“ Az előbbi témáról *D. Hunzinger* erlangen-i, az utóbbiról *D. Rendtorf* lipesei theol. tanár tartott előadást. Az előbbi nagy pártatlansággal tárta fel az országos egyház (Landeskirche) árnyoldalait, de végre is oda konkludált, hogy az országos egyház jobban biztosítja az evangéliumnak a népeletre való hatását, mint a szabad egyház s azért az országos egyházhoz a lelkiismeret okáért ragaszkodni kell mindaddig, amíg az országos egyház az evangélium eredeti, hitvallásszerű értelmezésének útjáról le nem tér. Az előadáshoz csatlakozó vitának kiváló érdekességet adott az a körülmény, hogy a „szabad egyház“ gondolatának is akadt egy lelkes védője lic. dr. *Ziemer* breslaueri lutheránus szabadegyházi lelkész személyében. Az értekező túlnyomó többsége természetesen az előadó véleményét osztotta; de az is természetes, hogy mi magyar evangélikusok is inkább a „szabad egyház“ eszméjének hívei vagyunk. *D. Rendtorf*, aki csak nemrég foglalta el a lipesei theol. fakultásban a gyakorlati theológia tanszékét, hatalmas érveléssel védelmezte a keresztény vallásos oktatás és nevelés jogait a népiskolában, amire ugyancsak szükség van oly időben, a mikor, mint jelenleg Németországban, a tanítók széles rétegei foglalnak állást a vallásoktatás vagy legalább annak hitvallásszerű iránya ellen.

Jelentésemet nem zárhatom be anélkül, hogy teljes elismerésemet ne fejezzem ki különösen azok iránt, akik a Lipesei Misszió ügyeinek élén állanak s ezek között elsősorban *D. Schwartz* missziói igazgató iránt. Az a szellem, amelyben ők a misszió ügyeit vezetik, egyházunknak lelkéből fakadt s valójában egészséges. Különösen *D. Schwartz* igazgató olyan férfiú, akiben józan, minden rajongástól ment ítélőképesség kiváló akarakterével és az ügy iránti nagy buzgósággal s odaadással párosul, olyan férfiú, aki bármely más missziói társulatnak diszére válnék. Miután a mi magyarországi ág. hitv. evang. misszió-egyesületünk a Lipesei Misszióhoz csatlakozott, nagy megnyugvásunkra lehet, hogy annak vezetése jó kezekben van. Annál inkább tartjuk már most a csatlakozásból folyó kötelességünknek, hogy a Lipesei Missziót anyagilag és erkölcsileg tőlünk kitelhető módon támogassuk.

Sopron.

Pröhle Károly,

theol. akad. tanár, misszióegyesületi jegyző.

... Brenner L. Harry ...

vagy zsidóból keresztény.

A keresztények nem is tudják mily nehézségekbe ütközik elhagyni a zsidó vallást és áttérni a keresztény vallásra. Ennek feltűntetésére szolgáljon a következő történet.

Egy kis orosz faluban születtem. Szüleimmel még mint kis gyermek az Egyesült Államokba vándoroltam. Orthodox zsidók voltak szüleim s bátyám Philadelphiában rabbi. Szüleim engem is rabbinak szántak s ezért már jókorán egy héber iskolába járatlak. Jóleső örömmel gondolok vissza arra az időre mikor a héber bibliát tanultam olvasni és ismerni.

Roppant nagy hatással volt rám a patriárkák története; ezt fokozta még tanítómnak élénk előadása, ki szintén nagy szeretettel csüngött e történeteken. Annyira érdeklődtem e történetek iránt, hogy alig várhattam a következő napi előadást, melyen újabbat hallhattam. Oly figyelmes és szorgalmas tanuló voltam, hogy alig nyolc éves koromban könyv nélkül tudtam Mozesnek első három könyvét héber nyelven. Nyolc éves korom után néhány amerikai fiúval kezdtem barátkozni, kik inkább játszani szerettek, mint tanulni. Társaságukban én is megváltoztam s nem szerettem többé tanulni, különösen a hébert nem. Ezt egy napon atyámnak is megmondtam, s ő belátván, hogy nem vagyok rabbinak való, kivett a héber iskolából s egy magasabb rendű iskolába adott. Héberül azonban ezentúl is kellett tanulnom egy rabbi oldala mellett naponta egy-két órát. Szabad időmet édes atyám mellett töltöttem, hogy az üzleti dolgokban is szerezzek némi tájékozottságot.

Mikor idősebb, érettebb lettem, láttam, hogy az én vallásomon kívül még más vallások is vannak a világon. Ezen felfedezésemet közöltem atyámmal, ki aztán egy napon megmagyarázta nekem a különféle vallások mibenlétét. Körülbelül ezeket mondotta: „Azt hiszem megérted fiam, ha azt mondom, hogy a zsidó vallás az egész földön az egyetlen igaz vallás. Vallás nem egyéb, mint a mindenható Istent tisztelni és szolgálni. Ha ez így van, akkor minden kétségen felül áll, hogy a mi vallásunk az egyetlen igaz vallás, mert a Mindenható évszázadokkal ezelőtt mennydörgés és villámlás közepette jött a Sinai hegyre s az egyiptomi szolgaságból felszabadult elődeinknek kijelentette magát és a dekalogban lerakta vallásunk alapját. Később adta a többi törvényt Mózes által, kivel úgy beszélt, mint barát a baráttal szokott. Ami vallásunk tehát igaz, mert közvetlenül az Istentől származik, minden más vallás azonban hamis, mert más Isteneket imád.“

Atyám még megmagyarázta Buddha és Konfuciusnak tanát, valamint az afrikai pogány vallást.

Zsidó nézet a kereszténységről.

Láttam hogy körülöttünk más emberek is élnek, kik éppen olyanok mint mi vagyunk, körülbelül úgy éltek a hogyan mi éltünk s mégis óriási válaszfal volt köztünk. Ezért kérdeztem édes atyámat:

„Milyenek a keresztények s mi az ő vallásuk?“ Kérdésemre atyám így válaszolt: „A keresztény vallás éppen olyan, mint minden nemzsidó vallás, balga és kegyetlen. Azért balga, mert egy embert imád, ki már több mint 2000 éve meghalt; bálványimádó vallás pedig azért, mert a keresztények fából, kőből, ezüstből és aranyból való kereszteteket imádnak. Ezen

kereszteket csókolják, kalapot emelnek s térdre borulnak előttük. Ha egy keresztény meghal, akkor egy keresztet tartanak szemei elé. Egy élettelen tárgynak ily módon való tisztelete pedig nem más mint bálványimádás. A keresztények azonban nemcsak a keresztet imádják, hanem mint a hinduk Buddháról, Visnu- és Krisnáról készítenek képeket és azokat imádják, úgy a keresztények is készítenek képeket Krisztusról, Máriáról és más emberekéről, kiket szenteknek neveznek. Ezen képek előtt hajlonganak, letérdelnek és gyertyákat égetnek. Nemde fiam, ha a hinduknál a képek imádását bálványimádásnak nevezzük, akkor a képek imádása a keresztényeknél is bálványimádás. Ha azonban beszélgetnél erről egy kereszténnyel, úgy ez igyekezne neked bizonyítani, hogy az helyes amit tesz, mert e képek oly isteni lényeket ábrázolnak, kik egykoron a földön voltak, most azonban a mennyben vannak és segítenek Istennek a világot kormányozni. De ugyanigy mentik a hinduk is a maguk bálványimádását. De ha el is fogadhatnók mint igazságot azt, amit a keresztények állítanak, t. i. hogy Jézus Krisztus Istennek fia, hogy Szűz Mária a szeplőtlen Istenanyja és hogy a szentek tényleg olyanok, mint amilyeneknek a hit tartja őket és hogy mindezek az égben vannak, Isten maga mondotta: „Ne csinálj magadnak faragott képet és semmi hasonlatosságot azoknak formájára, melyek a földön itt alatt vagynak; se azoknak, melyek a vizekben a föld alatt vagynak; ne hajolj meg azok előtt és ne tiszteljed azokat.“

Brenner L. Harry.

Azonkívül még kegyetlen is a keresztény vallás. Édes atyám elmondta a középkori zsidóüldözéseket, mikor a zsidóvér patakokban folyt; mikor karddal döfték át a zsidó embert, pusztán csak azért, mert nem akart lelkiismerete ellen cselekedni; mikor az anya kebeléről letépték a csecsemőt s szeme láttára ütötték agyon, csupán azért, mert zsidó volt; mikor hatalmas máglyákat raktak és ifjakat-véneket, hajadonokat kötöttek rá s megégették őket. A máglyák körül pedig Jézus egyházának szolgálói örömtáncot jártak és hálát adtak Istennek, hogy az eretnekek, a hitetlenek ime így pusztulnak ki a föld kerégségéről. „Látod fiam, ilyen a keresztény vallás“ mondá atyám, a „tűz“, a kard, a vérontás, a gyűlölet és üldözés vallása. Nemcsak a zsidók érezték a keresztény vallás kegyetlenségét, hanem a hugenották és quákkerek is. Hogy itt Amerikában nem üldöznek minket, az nem annak tudható be, hogy a keresztény vallás talán meg-

változott volna irányunkban, hanem annak, hogy művelt országban élünk, hol megvéd a törvény. Ahol a törvény nem védi a zsidót, ott ma is üldözik, mint pl. Oroszországban, Lengyelországban, Franciaországban és más országokban. Bizony fiam, mindaddig míg a keresztények Jézus kegyetlen tanát követik, a zsidókat gyűlölni fogják.“

Nem csoda, ha ilyen tanítás következtében Jézust és vallását gyűlölni kezdtem.

Megtérésem idején távol voltam hazulról. Egy kis városban találtam alkalmazást egy zenekarban. Ebben a városban nem volt zsinagóga; elegendő zsidó sem volt arra, hogy gyülekezetet alapíthattak volna. A zsidó törvény előírja u. i., hogy csak ott tarthatnak istentiszteletet, ahol legalább is 10 férfi zsidó van együtt, kiknek életkora 13 éven felül van. Így tehát lehetlenség volt a zsidó vallást gyakorolnom, bármennyire is szerettem volna

Gondolkozom.

Egy délután, nem lévén dolgom, elővettem egy régi folyóiratot és egy-két óráig olvasni szándékoztam. Ebben a folyóiratban a következő statisztikára bukkantam: „Az egész világon 500 millió keresztény és 10 millió zsidó van“. Nem tudtam megérteni miért van ez így? Hisz a zsidó vallás az egyetlen igaz vallás, s 5656 év alatt már elterjedhetett a világon, mért van mégis oly kevés hive? Ellenben a keresztény vallásnak aránylag rövid idő alatt több mint 500 millió hive van; a keresztény vallás pedig kegyetlen és bálványimádó, úgy tudom; mégis mi lehet annak oka? Zsidó létemre azonban nem szabad Jézusról és vallásáról gondolkoznom s így igyekeztem ezen gondolatoktól szabadulni. Amint azonban tovább olvastam a folyóiratot, a következő, nagy betűkkel írott címet találtam:

„Az üdv hadserege.“

Már sok hadseregről és flottáról hallottam és olvastam, de az üdv hadseregéről még nem hallottam semmit. Kíváncsi voltam milyen hadsereg lehet ez s mohón kezdtem olvasni a cikket. A cikk egy gazdag orvosnak leányáról szólt. Ez a leány előkelő, gazdag, művelt volt. Mindene volt, amit szeme, szája kívánt; volt jó otthona, szép ruhája, saját lova; járhatott társaságokba s bálókba amikor csak akart. Ez a leány megtért, igazi keresztény lett s hogy némiképp visszaszolgálhassa Jézusnak ő érette hozott áldozatát, lemondott kényelmes otthonáról s eddigi életéről, beállott az üdv hadseregébe s a nagy városok legnyomorultabb kunyhóiba ment, hogy a nyomorúttakon segítsen.

Aki nem ismeri személyesen az olyan nagyvárosok nyomorútt kunyhóit és utcáit, mint amilyen pl. New-York, Chicago s San-Francisko, és az azokban lakozó testi és lelki nyomort, az nem is tudja elképzelni, milyen szenvedéseken mennek át ezen városrészek lakói. Az emberek nem is úgy élnek már ott mint emberek, hanem mint az állatok. Szegény, 10—11 főből álló családok egyetlen egy szobában laknak, hol csak egyetlen ágy fér el. Télen annyian alusznak az ágyban a hányan beleférnek — a többiek az ágy alatt.

Az orvos leánya, kiről a cikk szólt, ezen szegény nyomorult embereken igyekezett segíteni. Le volt írva, mint ment fel egy rozoga falépcsőn az ilyen szegény lakások egyikének padlásszobájába. A tető alatt egy rakás szalma s ezen egy beteg asszony feküdt. A padlón, mely már hónapok óta nem volt sikálva, egy csomó elhanyagolt, piszkos gyerek hempergett. A családapa valahol egy részeg kompániával mulatott. A legelső dolog, amit a leány tett, az volt, hogy a szegény beteg asszonyt látta el. Aztán megmosdatta a gyerekeket s felöltöztette, hogy vele mehessenek a vasárnapi iskolába. Aztán letérdepelt és a padlót kezdte sikálni.

Mélyen megindultam mikor ezt olvastam és kérdeztem magamban: „Miért tette ezt ez a leány?” — Ha egy sereg rabszolgám lett volna, azokkal se végeztettem volna ilyen munkát egy iszákos családja érdekében, gondoltam magamban. Ez a leány művelt gazdag családból való s önként vállalta ezt a lealacsonyító munkát. Miért? Pénzért nem tette, mert hisz gazdag volt. Csupa kedvtelésből sem tehetette, mert biz az nem volt kedvtelés. Hogy hírnévre tegyen szert? azért sem tehetette, mert nem végzett valami világra szóló tettet. Mégis hát miért tette?

Talány.

Minél többet gondolkoztam e felett, annál kevésbé tudtam rá feleletet találni. Végre is az a gondolatom támadt: Vajjon a keresztény vallás tényleg képesíthet-e egy leányt arra, hogy Isten vagy emberek iránti szeretetből ilyen tetteket véghez vigyen. Ez a gondolat tetszett. De megint arra gondoltam, hogy a keresztény vallás nem a jóság és irgalmas cselekedetek, hanem a vérontás és gyűlölet vallása. Se Isten, se a hit, nem képesítette a leányt erre. „De hogyan tudhatod” gondoltam magamban „talán egészen más a keresztény vallás, mint a milyennek te gondolod.” A keresztény vallásról nem tudtam mást, mint amit szüleimtől hallottam. Szüleim sem tudtak azonban többet, mint amit az ő szüleiktől hallottak s így ismeretük a keresztény vallásról nem lehetett valami mély és kielégítő. Tovább gondolkoztam: „Ha a keresztény vallás tényleg olyan balga, kegyetlen és bálványimádó, mint a hogyan én tanultam, akkor mégis, miért tartják az igazi keresztények oly makaesul hitüket? Országunkban sok kiváló férfi élt, úgy irodalmi, mint művészi és tudományos téren, hogy van az, hogy nagy műveltségükkel és tudományukkal nem látták be a keresztény vallás balgaságát és a zsidóvallásnak igazi voltát. Miért nem tértek át a keresztény vallásról a zsidó vallásra?”

Ezen gondolatok arra birtak, hogy kutassak azután, mi is tulajdonképpen a keresztény vallás. Elhatároztam, hogy veszek egy keresztény bibliát és titokban elolvasom. Vettem is egyet és Máté evangéliomát kezdtem olvasni.

Belső szózat.

Minél többet olvastam, annál inkább hallani véltem valami szózatot szivem mélyén: „Ez az, amire szükséged van! Ez az, amire szükséged van!” Éreztem, hogy ez a szózat azt akarja mondani: a keresztény bibliára és a

keresztény Istenre van szükségem. Nevettem e gondolaton. Azt mondtam magamban: „Dehogy van rá szükségem, nem akarok keresztény lenni, képimádó, zsidó népem üldözője. Erre semmi szükségem.“ Egész napon át mindig hallottam ama szózatot: Ez az, amire szükséged van.

Estefelé azt gondoltam, hogy csak a képzelet hatása alatt álltam s majd az éjszakai nyugalom elhallgattatja a szózatot. Amint azonban másnap reggel felébredtem, a legelső amit hallottam, ama belső szózat volt: „Ez az, amire szükséged van!“ Egész nap üldözött e szózat. Következő nap éppen úgy történt — s ezentul mindennap, mindig hangosabban véltem hallani: „Ez az, amire szükséged van!“

Egy hét leforgása alatt a belső szózat oly hangos és kinzó lett, hogy kétségbeejtő állapotba jutottam, melyből mindenáron szabadulni szerettem volna. El akartam hitetni önmagammal, hogy semmiesetre sem lehetek keresztény. Azt mondtam magamban: „Csak nem imádkozhatsz egy ismeretlen palesztinai sir előtt mondván: „Te vagy az én Krisztusom.“ De bármikép érveltem is, a belső szózat mindig azt mondta: „Ez az, amire szükséged van!“ Mikor az érvelés nem használt, az élvezet és dobzódás karjaiba vettem magam, gondolván, e világ zaja majd elhallgattatja a szózatot s megnyugtatja háborgó lelkiismeretemet. De ez sem használt.

Igy mult el két hét. A második hét után, egy vasárnap délután, szobámban ülve olvastam a bibliát. Lelkiismeretem megint annyira háborgott, hogy közel voltam a kétségbeeséshez. Ekkor felugrottam székemről s felkiáltottam: „Istenem, nem bírom tovább, meg kell örülnöm.“ Eszembe jutott, hogy a keresztények le szoktak térdepelni, mikor imádkoznak, azért én is letérdepeltem s imádkoztam: „Ábrahám, Izsák és Jákob Istene! Nincs nyugtom, ha azt akarod, hogy keresztény legyek, akkor tégy azzá; ha pedig nem akarod, akkor adj, kérlek, nyugalmat“.

Imám rövid és egyszerű volt. Igaz, hogy a kétségbeesés adta ajkaimra e szavakat, de Isten a maga végtelen jóságában meghallgatott. Mikor felálltam, megnyugvás honolt lelkemben, ama belső szózat most így hangzott: „Keresztény vagy!“ Ezt négyszer vagy ötször hallottam, aztán többé nem. Csodálatos esemény volt. Csak Isten és én tudtuk, mi történt. Mielőtt letérdepeltem, még gyűlöltem Jézus nevét; midőn azonban a belső szózat azt mondta: „Keresztény vagy,“ a gyűlölet Jézus és vallása iránt elhagyta szívemet. Megváltoztam. Akit azelőtt gyűlöltem, azt most szerettem.

Ha valaki megkérdezett volna, milyen keresztény vagyok, nem tudtam volna neki megmondani. Ha valaki megkérdezte volna, hogy meg vagyok-e győződve arról, miszerint Jézus Krisztus a messiás, nemmel feleltem volna. Éppen úgy nemmel feleltem volna arra is, vajjon az újtestamentumot észbeli okok alapján Istentől inspirált könyvnek tartom-e?

Észokok alapján nem tudtam többet, mint azelőtt. Azt azonban tudtam, hogy kétségbeesésemben, Ábrahám, Izsák és Jákob Istenéhez imádkoztam, hogy tegyen engem kereszténnyé, ha jónak látja; és ő kereszténnyé tett; már pedig, amit Isten tett, az csak jó lehetett.

Keresztény voltam tehát, ez befejezett tény volt előttem. Ez a tény pedig több kérdést vetett fel előttem. A legfontosabb kérdés az volt: Mit mondanának szüleim ha mindezt tudnák? Hat hónapon át egy léleknek sem szóltam erről, annyira féltem a következményektől. Lassanként hozzászoktam Jézust üdvözítőmnek tekinteni és az ő nevében imádkozni. Az újtestamentumot is kezdtem mindig jobban érteni. A hatodik hónap elteltével városunkba jött egy evangelista s több istentisztelet tartott, melyeken én is résztvettem. „Ez az evangelista — gondolom magamban — nem ismer engem s nem ismeri szüleimet s így zavart köztem és szüleim közt nem okozhat. Ez az ember már régóta keresztény s bizonyára jól ismeri a keresztény életet, úgy hogy ő jó tanácsot adhat nekem. Hozzá megyek s megkérdezem, hogyan lehet legjobban keresztény életet élni.“ Ugyan keresztény voltam, de jó keresztény akartam lenni és nem tudtam határozottan mitévő legyek.

Amint az evangelista egy napon éppen kifelé jött házából, megszólítottam: „Bocsánat, szeretnék Öntől tanácsot kérni.“ Elmondtam neki, mikép lettem keresztény. Mikor elbeszélésemet befejeztem, azt mondá: „Mit szólnak ehhez szülei?“

„Szüleim nem szólnak hozzá semmit, mert egyáltalában nem is tudnak a dolgról.“

„Ön még nem szólt nekik semmit?“

„Nem és nem is szándékozom őket erről tudósítani.“

„De hiszen mégis meg fogják tudni, nem hiszi? Ha hazakerül, észre fogják venni életéből, lényéből és beszédéből.“

„Óh nem. Eltökéltem magamban, hogy nem is sejtetem velük. Ha hazamegyek, a zsinagógába megyek s mindenben részt veszek, mintha Jézusról mit sem tudnék. De azért Jézusban akarok hinni s a bünt kerülni. Ha meghalok, hiszem, hogy Jézus azért magához fogad.“

Erre az evangelista azt mondta: „Fiatal barátom, ezt Ön nem teheti.“ Jézus azt mondta: „Valaki pedig megtagadand engemet az emberek előtt, megtagadom én is azt az én mennyei Atyám előtt.“

E szavakat, bár megrázóak voltak, de megértettem.

„Óh uram, Ön nem is hiszi, mily nehezemre esik mindent elmondani szüleimnek. Ha ők megtudják, hogy keresztény lettem, megtartják felettem a halotti ünnepet s rájuk nézve halott vagyok. Elveszteném otthonomat, szüleimet, barátaimat, jó kilátásaimat, kitagadtatnék; nem-nem, ezt nem tehetem.“

Erre az evangelista szeretetteljesen e szavakat intézte hozzám: „Isten azt mondta: „Ha atyád és anyád elhagynak is téged, én magamhoz veszek.“ Nem hiszi ezt, ha az Isten mondja?“

Ez talált. Le voltam fegyverezve. Felkiáltottam: „Ha ez így van, akkor a jó Isten mindenért kárpótol, amit elvesztek, kárpótol szüleimért, barátomért és otthonomért! Mit tegyek uram, mit tanácsol?“

„Tanácsom ez: irjon meg mindent szüleinek.“ Beláttam, hogy ez a leghelyesebb dolog amit tehetek s még aznap egy hosszú, szeretetteljes

levelet irtam szüleimnek. Megirtam nekik, hogy meggyőződtem arról, miszerint Jézus a Messiás s szent kötelességem őt imádni és őt szolgálni.

Kezdetben szüleim nem is vették komolyan a dolgot, azt hitték tréfálok. Midőn azonban látták, hogy itt komoly lépésről van szó, nap-nap után kaptam tőlük levelet, melyben óva intenek ettől a lépéstől és aggódva figyelmeztettek a kimaradhatatlan következményekre. Midőn látták, hogy minden fáradozásuk hiábavaló, mert állhatatosságom csak annál erősebb lett; a következő levelet irták:

Kitagadva.

„Uram! Ha Ön tényleg ama csalónak, Krisztusnak, követője akar maradni, akkor néhány sorban tudassa velünk végleges elhatározását, hogy megülhessük a halotti ünnepet és Önt ezentul halottnak tekinthessük. Ön többé nem fiunk és mi többé nem vagyunk szülei.“

Atyám írta alá e levelet. Hogy e levél óriási küzdelmet idézett bennem elő, azt felesleges mondanom. Elérkezett az ideje annak, hogy új hitemért nagy váltságot fizessek. A váltságdíj mindabból állott, ami nekem drága és kedves vala, ami az életet számomra kedvessé tette. De az is világos volt előttem, hogy ezt az áldozatot meg kell hoznom. Onnan felülről kértem térden állva erőt. A következő levelet irtam: „Kedves szüleim! Meggyőződésem, oly szilárd, hogy Jézusért, ha szükséges volna, még életemet is feláldoznám. Meggyőződésem ellen nem cselekedhetek.“ Rövid időn belül megjött levelemre a válasz, melyben közölték velem, hogy kitagadtak. E napot sohasem fogom elfelejteni.

Ettől fogva úgy éreztem, hogy soha többé nem lesz verőfényes napom, nem gyönyörködtet többé madárdal és nem lesz többé örömteljes óráim. Ama szomorú, sötét napokban többször így imádkoztam: „Uram, életemnek e földön már úgy sincsen semmi célja, végy magadhoz, engedj bemenni a te örömödbe!“ De erős, fiatal és egészséges voltam és az Ur bizonyára még felhasználhatott itt e földön, azért imáim meg nem hallgattattak. A legszomorubb és legsötétebb napjaim egyikén leborultam az Ur színe előtt és ekkép fohászkoztam: „Uram, nincs otthonom, enyéim kitagadtak; nincsenek szüleim, elárvultam; nincsenek barátaim, akik azelőtt barátaim voltak, azok most gyaláznak, mert elhagytam a zsidó vallást és árulónak bélyegeztek; nincs kilátásom az életben, nincs miért és kiért élnem! Azért Uram, neked akarom szentelni életemet. Ime átadom testemet, lelkemet tenéked. Oda megyek, hova te küldesz; azt cselekszem, amit te parancsolsz és azt fogom hirdetni, amit te akarsz, hogy hirdessek. Nem érek sokat, de ha felhasználhatsz óh Uram, itt vagyok, a tied akarok lenni és maradni, mostantól fogva mindörökké!“

Elfogadott áldozat.

Imám elvégzése után éreztem, hogy Isten elfogadta az oltárára letett áldozatot. Megnyugodtam. Másnap ismét verőfényesnek láttam a napot — tudtam gyönyörködni a madárdalban és boldognak éreztem magam, mert

tudtam, hogy az Isten szeret engem. Nemsokára alkalmam nyílt Istenről nyilvánosan tanuvallomást tenni és ezentul mint istenországának munkása működni, mely munkásságom alatt több lelket vezethettem az Urhoz.

Amint egy napon szülővárosom főutcáján haladtam, egy asszonnal talátkoztam, ki gyermekkorom óta ismert. Mikor üdvözlöttük egymást, azt kérdezte tőlem:

„Mondja csak, tudja Ön mit tesz?”

„Hogyne tudnám, nagyon is megfontoltam ezen lépésemet és annak minden következményét.”

„Azt is tudja, mit okoz ezáltal édesanyjának?”

„Hogy mit okozok édes anyámnak?” kérdezém.

„Csak azt akarom Önnek mondani, hogy mikor azon levelét írta, melyben ama csaló, Krisztus, követőjének vallotta magát, édesanyja erős és egészséges volt. Ha most találkozom vele, akár a saját házában, akár az én házamban, akár az utcán, mindjárt kezd sirni eltévelyedett fia miatt. Édesanyja nagyon megfogyott azóta és én azt mondom, hogy Ön a korai sirba fogja juttatni. Hiszem, hogy Ön Isten ítélőszéke előtt felelni fog édesanyja *meggyilkolása* miatt.

Szeretetem anyám iránt.

Akinek oly jó anyja van, mint nekem volt, az elképzelteti, mint találtak, mint fájtak e szavak. A legfiatalabb gyermeke voltam anyámnak és így egész természetes, hogy roppant szeretett engem és én is őt. Midőn ez az asszony azt mondta, hogy édes anyámat meggyilkoltam, úgy éreztem, mintha törszúrás menne át szivemen. Szemem könnybe lábbadt, elfordultam és mentem tovább — anélkül, hogy egy szót is szóltam volna. Probálgattam szülői házamba bejutni, többször is, de mindig kudarcot vallottam. Sokszor úgy éreztem, hogy nem bírom tovább az életet, ha édes anyámat nem láthatom. Így sokszor kapualjakban rejtőztem, hogy láthassam anyámat házunkból ki- vagy bemenni. Ha ilyenkor láttam édes anyám vörösre kisírt szemét, sovány-sápadt arcát, szomorú tekintetét és meggörnyedt alakját, akkor kénytelen voltam beismerni önmagam előtt, hogy az az ismerős asszony igazat mondott. *Tényleg meggyilkoltam anyámat!* Ugy vágyódtam őt megvigasztalni, könnyeit letörölni! Sokszor kérdeztem önmagamat: „Helyesen cselekszem-e? Nem mondotta-e Isten: tiszteljed atyádat és anyádat! Tisztelem-e anyámat, ha ilyen szenvedéseket okozok neki? Talán jobb volna hazamenni, anyámat megvigasztalni s hitemet megtagadni, míg ő meghal, aztán ismét lehetnék keresztény!”

A kötelesség utja.

Amint így gondolkoztam, kezdtem kételkedni. Nem hogy Krisztusban kételkedtem volna, hanem önmagamban kételkedtem. Ismét és ismét kérdeztem önmagamat: Jól cselekszem-e? Helyes-e amit teszek? Hogy tegyek tovább is tanuvallomást Jézusról, ha ezáltal meggyilkolom anyámat? Nem tudtam kivezető utat találni. Így múlt el hat nap, akkor egy vizio által megszabadultam a győtrő kételkedéstől és bizonytalanságtól. Tőlem jobb

oldalt egy keresztet láttam, balról tőlem pedig egy sirt. A keresztben Jézus függött vérző sebekkel; a sirban pedig édes anyám feküdt. Ugy hallottam, mintha valaki kérdezte volna tőlem: „Melyiket akarod?“ Egyszerre világos lett előttem minden. Ha Krisztushoz hű akarok maradni, akkor anyámról le kell mondani. Ha pedig anyámhoz akarok hű maradni, őt vigasztalni, az ő társaságában lenni, akkor Krisztusról kell lemondanom. Egy a kettő közül. De milyen nehezemre esett a választás! Ugy éreztem hogy szívem megszakad édes anyám holt testének láttára. Kialtottam: „Anyám, tudom, hogy nagyon, majdnem emberfeletti szeretettel szeretsz engem; de bármennyire is szeretsz anyám, Jézus még jobban szeret. Tudom, hogy sok áldozatot hoztál értem, sokszor ápoltál betegségemben nagy önfeláldozással; de Jézus még nagyobb áldozatot hozott érttem! Tudom anyám, hogy sokkal vagyok adósod, s hogy ha egész életemen át reggeltől estig is dolgoznék, nem tudnám szeretetedet viszonzni; és mégis, bármily nagy veled szembeni tartozásom, Jézusnak még sokkal többel tartozom.“

Világosan láttam, mi a kötelességem. Felkiáltottam: „Oh Krisztusom, fogadom előtted, hogy inkább lemondok édes anyámról és mindenkiről, akit szeretek, mintsem terólad! Adj erőt, kegyelmet, hogy hozzád hű maradhassak!“ Krisztus meghallgatta kérésemet.

Otthon.

Két év mult el, anélkül, hogy otthon lettem volna. Ugy éreztem, hogy haza kell mennem. Anyámat látnom kellett. Azt hagyták meg szüleim, hogy előbb haza ne jöjjek, míg a keresztény vallásról le nem mondok. Azért tudtam, ha írásban jelentem be hazajöveteletemet, akkor zárt ajtókra fogok találni! Elhatároztam magamban, hogy bejelentés nélkül fogok hazamenni. Haza is mentem egy napon. Rohantam fel a lépcsőn — kopogtam a lakószoba ajtaján és beléptem. Atyám éppen olvasott valamit. Mikor engem meglátott, eldobta a könyvet — felém jött, megölelt, és sirva fakadt mint egy kis gyermek. Anyám a szomszéd szobában volt. Mikor hallotta atyámat sírni, csodálkozva besietett. Engem meglátva — felsikoltott — megölelt — fejemet az övéhez huzta és sűrűn hulltak könnyei. Zokogva mondá: „Fiam — fiam, hogy örülök hogy láthatlak, mily boldog vagyok, hogy hazajöttél.“ Egyszerre csak összeroskadt, úgy hogy azt hittem elájult, de rögtön felgyenesedett, ismét átkarolt és szivettépő hangon mondá: „Ó fiam, fiam, csakhogy haza jöttél megint!“ Mig ő átölelve tartott, én arra gondoltam, mennyit is kellett szegény anyai szívének az alatt a két év alatt szenvednie.

A viszontlátás öröme lassanként csillapodott. Atyám legelső kérdése az volt: „Nos fiam, felhagytál-e avval az ostobasággal?“ Erre azt válaszoltam: „Atyám, ha amaz ostobaság alatt a Jézus Krisztusban való hitemet érted, akkor azt kell mondanom, bármennyire is fájjon az nektek — hogy benne, mint Messiásban való hitem, erősebb, mint valaha.“

Mikor ezt mondtam, szüleim arca elborúlt. Hisz megmondották volt, hogy mint keresztény ne merjek visszatérni hozzájuk, s midőn oly váratlanul hazatértem, azt hitték mindketten, hogy nem vagyok többé keresztény.

Az atyai házból kitiltva.

Az nap estéjén atyám és én éjjel tizenegy óráig a héber biblia mellett ültünk. Ő igyekezett bebizonyítani, hogy Jézus nem a Krisztus, mert a rája vonatkozó jövendölések nem teljesedtek be. Én viszont azt igyekeztem bebizonyítani, hogy Jézus igenis a Krisztus, kibem mint Istennek ama bárányában, minden jövendölés beteljesedett. Azon az estén nem értünk célt. A második estét éppen úgy töltöttük el. A harmadik estén, úgy 11 óra tájban, atyám lassan betette könyvét, rám nézett és ünnepélyesen azt mondta:

„Fiam, csak azt kérdem még most, továbbra is keresztény akarsz maradni?“

„Atyám, nem tehetek máskép. Ha azt mondanám, nem hiszem, hogy Jézus a Krisztus, akkor hazudnék, mert hiszen nem tudom hitemet tagadni. Úgy élni pedig, hogy titokban legyek keresztény, azt szintén nem tehetem, mert képmutató volnék s mint fiad se hazug, se képmutató nem lehetek; hitem kényszerít arra, hogy igazi keresztény legyek és maradjak!“

„Jól van fiam. Sajnálom, de tudod mit tanít hitünk. Kénytelen vagyok azt mondani neked, nem vagyok többé atyád és ez a nő, nem anyád többé, te nem vagy többé fiunk! Ez többé nem a te otthonod! Nem maradhatsz fedelem alatt! Kérlek, hagyj el most minket! Többé nem akarlak látni, sem rólad hallani, legfeljebb akkor, ha felhagysz a kereszténységgel és vissza térsz arra az útra, melyen atyád és őseid jártak!“

Mint említém, éjjel 11 óra volt már. Erős vihar tombolt odakünn, az eső csak úgy zuhogott. De még nagyobb vihar tombolt lelkemben. Ki voltam tiltva atyám házából! Nagy nehezen találtam egy helyet, hol kissé védve voltam az eső és szélől és ahol várhattam egy kocsira. Körülöttem egy lelket se láttam. Eső, szél, sötétség, elhagyatottság környezett. Felemeltem tekintetemet az égbe és azt mondtam: „Uram üdvözítöm, te mindezen átmentél. Te is tudad, mit tesz az, hontalannak, üldözöttnek, kitagadottnak lenni. Ha te királyok királya mindezt türted én érettem, mért ne szenvedjem én is mindezt te éretted.“

Gyászhir.

„Atyád meghalt, jöjj azonnal haza.“ Ezt a sürgönyt ezelőtt körülbelül három évvel kaptam. Akkoriban egyetemi hallgató voltam. Váratlanul jött a gyászhir. Másnap reggel otthon voltam. Az egész család mély gyászban volt együtt. Zsidó szokáshoz hiven alacsony zsámolyokon ültek, cipőiket levetve. Nagy siránkozással fogadtak. Leánytestvérem szól először hozzám: „Szegény atyánk elhagyott minket, soha többé viszont nem látjuk őt.“ Én fájdalomteljes szívvel mást nem tudtam mondani; mint e szókat: „Hol van? szeretném látni.“ Anyám e kérdésekre zsebkendőjébe temeté arcát — bátyám pedig elvörösödve, szemét a földre szegzé. „Hát nem szabad őt látnom, hiszen most már meghalt?“ „Csendesedj“, mondá bátyám, „mindent elmondok.“

Kegyetlenség és igazságtalanság.

„Midőn atyánk közeledni érezte halálát, nagyon vágyódott utánad“, mondá bátyám. „Családi tanácsot tartottunk s elhatároztuk, hogy nem hívunk meg téged, mert egy hitehagyott nem lehet jelen, egy hívó zsidó halálos ágyánál, törvényünk értelmében. Azért nem is irtunk neked betegségeről. Midőn meghalt, ismét tanácskoztunk s megint abban állapotunk meg, hogy temetésére sem hívunk haza, mert ezt is tiltja a törvény. Négy nappal ezelőtt temettük el atyánkat. Sajnálom, ha fájdalmat okoztunk, de másként nem tehattünk.“

Én ez elbeszéléstől mintegy elkábultam. Kegyetlennek és igazságtalannak találtam ezt az eljárást. Bátyám felé fordulva, azt mondtam: „Oly igazságtalanságot követtél el velem szemben, hogy e földön nem teheted többé jóvá. Elvetted az egyetlen alkalmat, hogy atyámat még egyszer élve láthassam. Óh mily kegyetlen és embertelen az a vallás, mely ilyeneket tanít! Szívemet megtörtétek! Bocsásson meg nektek mindnyájunk Istene!“

Jobb idők.

Röviddel atyám halála után, bátyám magához hívott. A dolog meglepett ugyan, de elfogadtam meghívását. Ott tartózkodásom alatt igen komoly eszmecsere-t folytattunk, szívből-szívhöz szóltunk. Teljesen kibékültem bátyámmal ott tartózkodásom alatt, úgy, hogy azóta szívesen látott vendég vagyok házában. Két leánytestvérem is követte bátyám példáját s ismét visszafogadtak szeretetükbe, házukba. Barátaim közül is sokan, akik azelőtt a zsidó nép és vallás árulójának néztek, most visszafogadtak baráti körükbe. Édesanyám is kibékült, úgy hogy az utóbbi időben igen sokat lehettem szülői házamban.

Isten elvette volt otthonomat, enyéimet, de ismét vissza is adta!

A „Zions Freund“-ból fordította: W. J.

A „Borromaeo-Encyklika“.

Folyó évi május 26-án volt 300 éve, hogy V. Pius pápa az 1584-ben elhalt Borromei Károly mailandi érseket és bíbornokot szentté avatta. Borromei Károly püspökségének francia részében a protestantizmust kiirtotta volt s a katholicismus erkölcsi és dogmatikai megújodása terén érdemeket szerzett magának. Szenttéavatásának jubileumán X. Pius pápa f. é. május hó 26-án encyklikát bocsátott ki. Az encyklika Borromei Károly kardinális magasztalásával kezdődik s a róm kath. egyházban az utóbbi időben nagy szerepet játszó u. n. modernistáktól való óvással végződik, közben pedig hallatlanul gyalázza a reformációt és a reformátorokat, valamint az evangélikus fejedelmeket és népeket. Az encyklika ezen része körülbelől így szól:

„Abban az időben — tudniillik a reformáció korában — a szenvedélyek szabadjukra voltak eresztve, az igazság megismerése el volt sötétítve, majdnem teljesen meg volt hamisítva, a tévedések ellen állandó harcot

kellett vivni s ugylátszott, az emberi társadalom fokról-fokra bukván, a mélység felé rohan. Ekkor gőgös és lázadó emberek támadtak, ellenségei Krisztus keresztjének, a földi érzések emberei, kiknek a has az ő istenük. (Philipp. 3, 19). Ezek nem keresték az erkölcsök megjavításának utját-módját, hanem inkább tagadni kezdték a dogmákat, szaporították a zür-zavart, maguk és mások szabadosságának zablyáját tágitották, gúnyba vették az Egyház tekintélyének vezetését s a legkorruptabb népek és fejedelmek szenvedélyeinek hizelegve, valóságos zsarnokoskodással szétrombolták az Egyház tanítását, alkotmányát és fegyelmét. Utánozták amaz istenteleneket, akikre a nagy fenyegetés áll: Jaj tinétek, akik rossznak nevezitek a jót és jonak a rosszat (Jezsaiás 5, 20) s ezt a forradalmat, a hitnek és az erkölcsöknek ezt a megrontását kikiáltották reformációnak, magukat pedig reformátoroknak. Ám valójában megrontók voltak ők, mert viszálykodásokkal és háborukkal Európa minden életerejét elgyöngítve, előkészítették a modern idők lázadozásait és hitehagyottságát, amelyekben kiujúlnak egyetlen hatalmas egyesüléssel azok a régen külön fellépő harcmodok, miket az Egyház mindig diadalmasan állt ki: az első keresztény idők véres üldözései, azután a herezisek belső fertőzése és végül az evangéliumi szabadság örvével, a bűnöknek az a féktelensége és a fegyelemnek az a meg bomlása, amelyet e középkor tán soha el nem ért.“

Természetes, hogy a reformációnak ezen minden kihívás nélkül történt vakmerő megsértése az egész protestáns világban megbotránkozást idézett elő, de a katolikus egyház higgadt és el nem vakult elemei is megütközve és szégyenkezve értesültek róla, hogy a római kúria, mely az utolsó években ügyetlen politikájával a kifejezetten kath. országokban is teljesen elrontotta az egyház ügyét, most ezen encyklika kibocsátásával a türelmességükről ismeretes protestáns országokban is annyira megingatta s aláásta a katolicizmus helyzetét és tekintélyét.

Németországon a protestáns érdekek védelmére alakult „Evangelische Bund“-ot illeti az érdem, hogy a május 29-én a kuria hivatalos lapjának, az „Osservatore Romano“-nak 146. számában közzétett encyklikára felhívta a protestánsok figyelmét. Nehány évvel előbb az u. n. Canisius-encyklikában hasonló sértés érte a német protestantizmust Róma részéről s így mi sem természetesebb, mint az, hogy a még alig lecsendesült sértett önérzet ismét felháborodott és most úgy látszik már ölthatatlan lánggra gyulladt. Berlintől kezdve, hol a Busch-cirkuszban és számos más helyen óriási Borromaeo-encyklika elleni protestáló népgyűléseket tartottuk, le az utolsó kis protestáns faluig, mindenütt felemelték tiltakozó s visszautasító szavukat, a felekezeti békét lehetetlenné tevő ezen csak Róma szellemi elmaradottságából magyarázható kihívás ellen, a porosz képviselőházban és urakházában pedig a sértett protestáns öntudatból folyó, de semmi tekintetben sem kihívó s a katolikusokat épen nem bántó hatalmas beszédekkel interpellálták meg a birodalmi kancellárt arra nézve, hogy mit szándékozik tenni ezen botrány megszüntetése érdekében, oly irányban, hogy a megsértett német protestantizmus a sértő féltől elégtételben részesüljön.

S a német kancellár dr. *Bethmann Hollweg* az interpellációkra nem csak megigérte, hanem határozott fellépésével tényleg meg is szerezte a kívánt elégtételt. Poroszország vatikáni nagykövetével jegyzéket kézbesítettett a pápának, mire az szépen meghátrált. „A szentszék azt hiszi, — így szól az ama jegyzékre adott válasz, — hogy a Poroszországban keletkezett izgalom oka oda vezethető vissza, hogy az encyklika *célját* nem ismerték fel helyesen, s így egyes tételeit a szent atya szándékától teljesen idegen értelemben magyarázták. Azért az alúlrít kardinális nagy súlyt helyez annak kijelentésére, hogy őszentsége *igaz sajnálattal* értesült ezen izgatottságról, mivel — amint az már nyilvánosan és formálisan kijelentetett — azon szándék, hogy Németország nem katolikus lakosságát és fejedelmeit bántsa, lelkétől teljesen távol volt“ stb.

Fényes győzelme volt a német protestánsok egységes és férfias fellépésének a pápa ezen meghátrálása, mely a csalatkozhatatlanság dogmáján is újabb rést ütött s amely győzelmet nem kisebbíti az a jezsuita eljárás sem, hogy a pápai diplomácia a szent atyát ért blamaget az „*Osservatore Romano*“ egyik legközelebbi számában azon kijelentéssel igyekszik szépíteni, hogy a lapok azon állítása, miszerint a szent atya az encyklikát visszavonta volna, alaptalan. „Mert — ugymond — az encyklika azon tény által, hogy az „*Acta Apostolicae Sedis*“ hivatalos közlönyben lenyomattatott, a szent szék által tényleg a egész világon kihirdettetett. . . . Csak az ezen kihirdetés következtében előállt agitáció indította a szent atyát arra, hogy saját kezdeményezéséből és észszerüségi okokból, alkalmas időben intézkedett, hogy az encyklika sem Németország templomaiban, sem az ottani püspökségek hivatalos lapjaiban újból ne közöltessék. S erről értesítették jun. 11-én este elő szóval a porosz követ urat.“ Természetes, hogy a szavakkal való ezen játszás s a tényeknek ezen újabb elferdítési kísérlete csak azt eredményezte, hogy a szent szék diplomáciájának megbízhatóságába vetett hit utolsó foszlánya is elszakadt, amiért Németországban az encyklika ellenes mozgalom tovább tart, s főképen abban nyilvánul, hogy az „*Evang. Bund*“ tagjainak száma hétről hétre ezekkel szaporodik, számos művelt és felvilágosodott katolikus áttér az evang. egyházba, s a prot. hivek óriási összegeket áldoznak a kath. országokban lévő evang. diaszporának megmentésére és fejlesztésére.

Érdekes és őseik hithűségéhez méltó volt a megsértett protestáns német fejedelmek magatartása is ezen kínos ügyben. Igy György meiningeni herceg a következő választ küldte egy az „*Evang. Bund*“ által a Saalfelden rendezett óriási népgyűlésből hozzá intézett üdvözlő táviratra: „Fogadják köszönetemet azon engem megörvendezettető üdvözlétért, melyet azon protestáló népgyűlésből intéztek hozzám, melyet azon gyalázkodások ellen rendeztek. melyekről a középkori elfogultságban leledző pápai kuria azt hitte, hogy azokat megengedheti magának.“ Ernő Lajos, hesseni nagyherceg pedig így válaszolt egy az „*Evang. Bund*“ által a katolikus Mainzban rendezett és 10,000 ember által látogatott protestáló népgyűlésből hozzá intézett táviratra: „Hűségből folyó üdvözlötüket szívből köszönöm, mivel tudom, hogy az

egyesület az evangélikus ügyet országomban mindig helyesen képviseli.“ Még Albert, a 98 %-ában lutheránus Szászország róm. kath. vallású királya is sajátkezű levélben fordult a pápához, megsértett alattvalói részére elégtételért s azt a választ kapta, hogy a pápa nem akarta a német protestánsokat megsérteni és az encyklikában foglalt sértéseket már vissza is vonta. Csak maga a német császár nem emelte fel eddig, prot. alattvalói millióinak mély sajnálatára, tiltakozó szavát, bár a birodalom minden részéből sok ezernyi ezer aláírással ellátott petícióban felkérték reá. Azonban ismerve II. Vilmos természetét, az ügy előrehaladt stádiumában már alig is számíthatunk az ő fellépésére.

Képzeltető, hogy mint Németországban, a reformáció hazájában, úgy a többi protestáns országokban is nagy megütközést és visszatetszést szült a pápa ezen durva támadása. Az izgatott kedélyek lecsillapítása végett *Hollandia* királynőjének is kénytelen volt a „szent atya“ megüzenni, hogy sajnálja encyklikájának hibás és téves magyarázatát és, hogy semmiesetre sem tartotta annak kibocsátásánál az Orániai házból származó fejedelmeket, sem pedig a nem kath. holland alattvalók elődjait szem előtt. — A reformációból az egyes népekre és országokra kiáradt múlhatatlan áldás tudatában a református *Svájc* és főképpen a genfi konzisztorium, valamint az evang. kantonok protestáns egyházának konferenciája is a leghatározottabban tiltakoztak „az encyklika gyalázatos kirohanásai“ ellen. Kijelentették, hogy a protestáns nép a reformációtól örökölt javakat, úgy mint: az evang. hitet, szabadságot, önálló kutatási jogot és az evang. világnézetet ezentúl még féltékenyebben fogja őrizni.

A szomszédos *Austriában* különösen akkor öltött az encyklikaellenes mozgalom nagyobb arányokat, mikor azt dr. Nagel, bécsi érsek júl. 14-én az érsekség hivatalos lapjában közzétette, amit aztán több más püspök is követett. A bécsi parlamentben hatalmas tiltakozó szavak hangzottak el, az evang. főegyháztanács (consistorium) a kultuszminisztériumhoz intézett beadványában az „Editae saepe“ encyklika további kihirdetésének megtiltását kívánta s az összes szabadelvű lapok erélyesen tiltakoztak a felekezeti békének Róma ezen türelmetlensége által okozott újabb súlyos megsértése ellen. Az „Evang. Bund“ itt is akcióba lépett s az általa rendezett számtalan tiltakozó népgyűlés hatása alatt a „*Los von Rom*“ mozgalom újból hatalmas lendületet vett.

A többi országoztól eltekintve, felmerül a kérdés, hogy mi volt az encyklika hatása nálunk *Magyarországon*, mert hiszen itt is van protestáns nép, nekünk is voltak, hogy csak Boeskey Istvánt, Bethlen Gábort és I. Rákóczy Györgyöt említsük, protestáns fejedelmeink s így a pápa sértő kihívása bennünket is érint. Nos, ha valamikor, úgy most érezhettük a protestáns sajtó hiányának nagy hátrányát. A mi liberalizmusára büszke sajtónk alig vett tudomást a klerikalizmus ezen durva kirohanásáról és sajnos, egyházszervezetünk hiányossága is újból szembetűnt: nincs organumunk, amely rögtön a sértés után egyházunk méltóságához illő komolysággal megadta volna reá a méltó választ. Csak mikor nyilvánosságra

jutott, hogy dr. Várossy Gyula kalocsai érsek jún. 9-én szintén kihirdette az encyklikát, keletkezett nagyobb szerű mozgalom, melynek hatása alatt Thuróczy Vilmos, róm. kath. vallású országgyűlési képviselő intézett a kormányhoz interpellációt, mire a miniszterelnök egy lágymeleg válaszban kijelentette, hogy az ügyet meg fogja vizsgálni és hogy a felekezeti béke fentartását a kormány elsőrendű kötelességének tekinti. Eredetileg úgy volt, hogy Zsilinszky Mihály teszi meg az interpellációt, ki azonban állítólag „az ügy érdekében“ visszalépett Thuróczy javára. De mi azt hisszük, hogy az „ügy érdeke“ épen azt kívánta volna, hogy mint másutt mindeuitt, úgy nálunk is a 4 millió megsértett magyar protestánst is képviselő parlament előtt, protestáns vezérférfit adjon kifejezést megütközésünknek és követeljen részünkre elégtételt, mert különben mire való a monarchiánk részéről fentartott vatikáni nagykövetség. Sajnos, nem így történt! Aminek azonban talán csak nem az az oka, hogy most már nem a koalíció van többségben? Különben a most megindult esperességi és kerületi gyűlések minálunk is mindenütt foglalkoznak e kérdéssel s reméljük, hogy egyetemes gyűlésünk is megtalálja a kellő formát, hogy a Borromaeo-encyklikával szemben a külföldi hitrokonok állásfoglalásával vallott szolidaritásunkat kifejezésre juttassa. Azt mindenesetre jól eső érzéssel kell regisztrálnunk, hogy az encyklika tartalmát nálunk az egész kath. intelligencia is elítélte s hogy eddig legalább az egy Várossytól eltekintve, aki egyébként maga is kijelentette, hogy az encyklikát nem olvasta volt át figyelemmel és hogy annak közlésénél semmikép sem vezette agresszív szándék, a többi r. kath. püspök nem publikálta azt.

Ha már most azt kérdezzük, hogy tulajdonképen mi is volt hát a pápa célja ezen encyklika kibocsátásával, úgy rejtély előtt állunk? Az egész protestáns világ megmozdult, a közönyösek felébredtek álmukból, az öntudatosak pedig a reformáció javainak még buzgóbb őrzésére határozták el magukat hatása alatt. Mindenfelé óriási összegeket adományoznak az evang. diaszporának megőrzésére és fejlesztésére, a Róma által rettegett „Ev. Szövetség“ tagjai tizezrekkel szaporodnak, maga a pápai szék pedig oly megalázást szenvedett, aminőre a tridentinum óta még nem volt eset és ami a legkülönösebb, nem mások által reakényszerített küzdelem, hanem a saját meggondolatlansága folytán.

Nekünk protestánsoknak semmiképen sincsen okunk a „Borromaeo-encyklika kibocsátása felett búsulnunk. Hiszen az nekünk csak javunkra szolgált. Nekünk szükségünk van az ilyen támadásokra, hogy a veszély tudatára ébredjünk, mely Róma részéről még mindig fenyeget. De épen azért ne is elégedjünk meg csupán azzal, hogy ezen protestáns önértetünket vérig sértő támadás ellen csak szavakban tiltakozzunk, hanem éljünk és működjünk is mindig és minden téren úgy, mint igaz protestánsok, hogy a világ hitünkön és erkölcsünkön lássa, hogy mindaz, amit a Borromaeo-encyklika a reformációról mond, csak tudatlanságból eredt csunya rágalom!

S. Ö.

Irodalom.*)

— **Keresztény vallástan.** (Hit- és erkölces tan dr. Luther Márton kis kátéja alapján.) Az ág. h. ev. középiskolák, polgári- és felsőbb leányiskolák IV osztálya számára. Irta *Hetvényi Lajos* soproni ág. h. ev. liceumi tanár. *Ára 1 korona.*

Jó vallástani tankönyvekben, különösen középiskolai használatra, nagy szükségünk van. Érezte ezt az oly sok iskolát fentartó budapesti gyülekezet is, mely ezen hiány megszüntetése végett többrendű pályadíjat tűzött ki, mely pályázaton a jelen munka is jutalmat nyert. Beható átnézés után mondhatjuk, hogy meg is érdemli az elismerést. Hetvényi keresztény vallástana az evang. hit- és erkölces tan tárgyalja dr. Luther Márton kis kátéja alapján, de nem merül ki a tárgynak elvont és száraz fogalmi meghatározásában, hanem a hittani igazságokat, ahol csak lehetséges, egyes bibliai történetek tükrében szintén érzékelhető módon állítja a tanuló elé s az erkölces tan tételét is mindenütt példákkal világítja meg. Luther kis kátéja az egésznek csak mintegy gerincét képezi. A tankönyv a bevezetésen kívül, mely általános vallási ismereteket közöl s ezek keretében a szentírással s egyházunk hitvallási irataival is megismertet, három részből áll. Az első rész az igaz hitet tárgyalja az apostoli hitvallás alapján s az I. hitágazat szerint Istenről és a világról, a II. hitágazat szerint a megváltásról, a III. hitágazat szerint pedig a megszentelésről szól. A második részben az Isten törvénye (10 parancsolat) alapján „Az igaz élet“ főcím alatt, a keresztény erkölces tanal ismerteti meg a növendékeket s a három első parancsolat alapján az Isten iránt tanúsított szeretetet, a 7 utolsó parancsolat alapján pedig az embertársaink és önmagunk iránt tanúsított szeretetet tárgyalja. Végül a III. rész „A hitélet ápolása“ címen a kegyelmi eszközökről szól s röviden az Úr imádságát is tárgyalja. Ezen keretben a tankönyv kiterjeszkedik mindarra, ami a keresztény hit lényegét és a keresztény erkölcsi élet nélkülözhetetlen kellékeit képezi és pedig mindvégig olyan eleven, szívhez szóló és szemléltető módon, hogy ha még a hittanir személyisége is megfelel hivatásának — lehetetlen, hogy a tanuló meg ne szeresse belőle hitét és egyházát. Üdvözljük Hetvényi Lajost a hazai evang. vallásos tankönyvirodalom terén és kívánjuk, hogy ezen könyve is az igaz ügy érdekében minél általánosabban elterjedjen. Nagy lelkihaszonnal olvashatják ezen keresztény vallástant felnőttek is, akik a vallás iránt érdeklődnek s evang. egyházunk hit- és erkölces tanát e könnyed modorban megírt jó könyvből meg akarják ismerni.

— **Egyházi énektár.** A dunántúli ág. h. ev. egyházkerület megbízásából készülő új énekeskönyvnek *IV. próbafüzete.* (Kézirat gyanánt.)

A dunántúli egyházkerület nagy kincsel akarja megajándékozni hazai egyházunkat, egy a jelen kor igényeinek minden tekintetben megfelelő új énekeskönyvvel. Közel két évtized óta dolgozik már ezen a nagyjelentőségű művön az egyházkerület énekügyi bizottsága hangyaszorgalommal. Az eddigi három után megjelent most már a IV. és utolsó próbafüzet is, mely 210 éneket foglal magában, míg mind a négy füzetben összesen 720 ének jelent meg, melyeknek tárgymutatóját és betűsoros jegyzékét a jelen IV. füzet tartalmazza. Ez a füzet először különféle alkalmi énekeket, azután pedig 80 a halálról és örök életéről szóló éneket tartalmaz, végül pedig pótlólag még az előbbi füzetekhez is közöl 55 éneket. Nem boesátkozhatunk most a füzet részletes megbeszélésébe, de nagy hálával vennők, ha erre nézve egyházunk valamely hymnologusa kimerítő bírálatot bocsátana rendelkezésünkre. Azt a füzet átnézése után jó lélekkel mondhatjuk, hogy a

* Ezen rovatban rendszerint csak a szerkesztőséghez beküldött könyveket ismertetünk.

bizottság az összes elismerten jó régi énekeket, ahol kellett megfelelő átdolgozás mellett, felvette az énekgyűjteménybe, de sok eredeti új énekkel is gazdagította azt. Hogy ez utóbbiak között sok gyenge is van, az nem tesz semmit, ha a bizottság a próbafüzetek alapján kiadandó új énekeskönyv végleges összeállításánál, amint igéri, a gyengébb énekeket tényleg kimustrálja. Ez esetben igazán olyan énekeskönyvet adhat karácsonyi ajándékol egyházunknak, amely képes lesz a hitélet fejlesztését és mélyítését nagyban előmozdítani.

— **A szív és az Evangéliom** Egyházi beszéd. Tartotta Pröhle Károly theol. akad. tanár. Ára 20 fillér. Megrendelhető a szerzőnél.

Németországi tanulmányi időből hálásan emlékszem vissza a prot. theol. fakultással bíró egyetemi városokban rendszeresen tartott „Akademische Predigten“ név alatt ismert istentiszteletekre, melyekre csak úgy tódult a művelt, előkelő közönség és a komoly akadémiai ifjuság. Egy Haupt és Loofs hallei, egy Kleinert berlini „akadémiai“ prédikációja még ma is kitörülhetlenül él emlékezetemben.

Ezen nagyhatású és nagyjelentőségű berendezéshez hasonlítható, hogy Pröhle Károly, soproni theol. akadémiánk tudós, hívó tanára is vállalkozott az ottani templomban időről-időre, ilyen „akadémiai prédikáció“ tartására. A jelen beszéd alapigéjéül Apost. esel. 17, 16—23-at választotta. Pál apostol Athénében, amint „az Areopágusnak közepette“ „az ismeretlen Istent“ hirdeti, — oly thema, mely épen korunkban, annak nagy szellemi tusái közepette, mindenki figyelmére igényt tarthat. S elmondhatjuk, hogy mindenki figyelmét ki is elégíti. Mély tudással, megingathatlan, lelkes, hitbéli meggyőződéssel és mesterkéletlen benső közvetlenséggel fejt ki ezen beszédben, hogy „valami titkos kapcsolat létezik az emberi szív és az evangéliom között“ és hogy „az emberi szív legmélyebb szükségleteire, legnagyobb kérdéseire a Krisztus evangélioma hozza meg az egyedül kielégítő feleletet és beteljesedést“. A beszéd oly mély hatást gyakorolt a hivekre, hogy sok hallgatójának kivánságára szerző azt most nyomtatásban is kiadta s tiszta jövedelmét belmissziói célra szánta. Mi a legmelegebben ajánljuk a magyar hivek közötti tömeges terjesztésre; a legegyszerűbb s a legtanultabb által is megemészthető, nálunk — sajnos — ritkaság számba menő lelki eledelt nyerne benne. Már az is, hogy lapunkban, melyben csak igazán jó dolgokat szoktunk ajánlani, egy kis füzetnek ennyi helyet szántunk, biztosíték mindazok előtt, akik ismerik tendenciánkat, hogy ezen prédikáció megérdemli, sőt kötelességünké teszi annak terjesztését.

* * *

— **Der innere Gang der Missionsgeschichte** in Grundlinien gezeichnet von Lic. th. G. Stosch. C. Bertelsmann kiadása Güttersloh, 275 lap. Ára füzve 4 márka, kötve 4,80 mk.

Lapunk f. é. első számában ismertettük Warneck missziótörténetének legújabb 9. kiadását. Ugyanezen tárggyal, de rövidebben és mint a cím is mutatja más szempontból foglalkozik a jelen munka, mely teljes mértékben megérdemli figyelmünket. Általános missziói történet ez, mely a keresztény misszió növekedését a pogányok között az évszázadokon át lépésről lépésre követi s nemcsak tényekről referál, hanem arra is törekszik, hogy a fejlődés belső törvényeit is feltüntesse, amennyire lehetséges a siker vagy sikertelenség okaira is rámutasson s az összfejlődést a kimenetel és végcél világába helyezze. Célját a mű négy fejezetben igyekszik kifejtetni, melyekben először az apostoli missziói korszakot, másodsor az ősegyház missziói korszakát, harmadszor a középkori missziói korszakot s negyedszer az általános missziói munkásság korszakát tárgyalja. Minket, akik ezen utolsó korszakban élünk, leginkább ez a rész érdekel. A reformáció viszonya a

misszióhoz, a missziói eszme feléledése az evang. kereszténységben, a misszió viszonya az evang. birodalmak gyarmatosítási vállalataihoz, a pietizmus és a misszió, a racionalizmus és a misszió, a megtérés mint az általános missziói mozgalom éltető elve, az evang. misszió általános jellemzése, mind oly kérdések, melyek az érdeklődőt teljes mértékben lekötik és kielégítik. Azért melegen ajánlhatjuk e könyvet mindazoknak, akik a misszió-ügyvel behatóbban kívánnak foglalkozni.

* * *

A lipcei misszió kiadásában (Leipzig, Carolinenstrasse 17) a következő újabb művek jelentek meg, melyekre felhívjuk az érdeklődők figyelmét:

— **Braune und weisse Kinder.** Ernstes und heiteres aus einem indischen Missionshause. 76 oldal, 20 képpel. Ára 72 fillér. — Éhínség, esős időszak, indiai állatvilág, vizsga a missziói iskolában, karácsonyi ünnep, missziói utazások és számos más kérdés az, melyet ezen mű szerzője, egy nő, ki maga is sokáig élt és működött Indiában, élethűen és szemléltetően tárgyal. Az előadás sokszor mélyen megindító, de mégis úgy, hogy az egész természetes humor hatja át. Ezen könyvvel különösen gyermekeknek szerezhetünk örömet.

— **Unter dem Zepter des Radscha.** Bilder aus dem Lande der Kanaresen von Joh. Kabis. 56 lap, 11 képpel. Ára 40 Pf. — A szerző, ki mint kiváló hittérítő maga is 33 évig működött Indiában, ezen könyvecskében érdekes képeket és történeteket beszél el Maiszurról, a kanarezek hazájáról. Leírja az országot, uralkodóit, a pogány ünnepeket, különösen Siva istennek nagy éjjeli ünnepét a rákövetkező halotti ünnepével, azon nehézségeket, melyekkel a misszionáriusnak meg kell küzdenie s végül azon nagy mozgalmat ismerteti, mely jelenleg egész Indiát uralja s rámutat ezen mozgalom várható következményeire. A szép kiállítású, tanulságos könyvet mindenki élvezettel fogja olvasni.

Die Mitarbeit der Schule der an Mission von *Schudrat Dr. Gäbler.* 16 oldal. Ára 20 Pf. — A Lipcei Misszió f. é. március 30-án és 31-én Lipcsében tanítók részére missziói tanfolyamot rendezett azon célból, hogy a tanítókat egyrészt a missziói iskolák által kifejtett nagy munkával megismertesse, másrészt, hogy őket a misszióügynek már a népiskolában való népszerűsítésére s szeretetének a gyermekszívekbe való beoltására felkérje. Ezen tanfolyamon, melyen 134 tanító vett részt s melyen tanítói misszió szövetség létesítését is elhatározták, tartotta dr. Gäbler tanfelügyelő a jelen előadást, melyben a fontos kérdést mint valódi keresztény neptanító tárgyalja, lelkesen kimutatván, milyen fontos és szükséges dolog, hogy már a keresztény népiskola is kivegye a maga részét az Ur által megparancsolt missziói munkából. Szerző kevéssel a munka előadása után, ott a tanfolyamon szívszélhűdés következtében meghalt, annak hatása alatt azonban megalkult a tanítók missziószövetsége, melyben tovább él. Vajha ezen füzetkét nálunk is sok tanító olvasná s hatása alatt lelkes apostolává lenne a misszió-ügynek!

Einundneunzigster Jahresbericht der ev. luth. Mission zu Leipzig. Ezen 118 lapra terjedő vaskos füzet magában foglalja a Lipcei Missziói 1909. évi történetét. Dr. Schwartz igazgatónak a missziói ünnepélyen előadott évi jelentésén, dr. Bard schwerini titk. főegyháztanácsos felavatási beszédén s a közgyűlés jegyzőkönyvén kívül tartalmazza a misszióra vonatkozó összes adatokat és statisztikai kimutatásokat. Azon kívül felöleli az indiai misszióról, az ottani svéd püspökségről, a hátsó-indiai diaszporális munkáról, a wakamba misszióról és a német keletafrikai dzsagga misszióról szóló érdekes és értékes jelentéseket. Ezen jelentést a

misszió bármely barátja *ingyen* megkaphatja, ha érte egy levelező lapon a Lipsei Misszió kiadó hivatalához fordul. (Leipzig, Carolinenstrasse 17.)

* * *

Jahrbuch der sächsischen Missionskonferenz für das Jahr 1910. XXIII. Jahrgang. H. G. Wallmann kiadása Leipzig. 200 oldal, füzve 1 Mk. A szászországi missziói konferencia, melynek a mult év végén 1888 tagja volt, minden évet gazdag évkönyvvel ajándékozza meg tagjait. A jelen évkönyv is méltón sorakozik elődeihez gazdag tartalmával, melyből csak a következőket említjük meg: A szerzetesség befolyása a németek, különösen a szászok megtérítésére; Kumbakonam, egy tamulországi misszióállomás; a dzsagga négerrek jellemzése; mit teljesített Németország eddig s mi a feladata a jövőben az orvosi misszió terén? Keresztény üldözés Madagaszkár szigetén; a keresztény diákmozgalom és a misszió. Számos más előadáson kivüli tartalmaz még a könyv missziói naptárt, a német missziókonferenciák táblázatos kimutatását, a német missziótársulatok 1908. évi kimutatását, az 1909. évi missziói irodalmat, a legfontosabb missziói cimeket stb. A gazdag tartalom ajánlatossá teszi ezen évkönyv megszerzését.

* * *

— **Lehrbuch der deutschen Geschichte** in Verbindung mit der *Geschichte Bayerns* und mit Einschluss der wichtigsten Tatsachen der Kulturgeschichte. Für den Unterricht an Mittelschulen bearbeitet von **Heinrich Griebel** Kgl. Seminarlehrer. — Erlangen und Leipzig A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung Nachf. *I. kötet*, 3. kiadás, 208 lap, füzve Mk. 2.70. *II. kötet*, 2. kiadás, 275 lap, füzve Mk. 3.20.

Hazánk története oly sokszori összefüggésben áll Németország történetével, hogy már ebből a szempontból is érdekelhet annak behatóbb megismerése. Aki azon felül még aziránt is érdeklődik, hogy milyen terjedelemben, szellemben és módszer alapján tanítják a hazai történelmet a németországi szemináriumokban és középiskolákban, az kettős érdeklődéssel fog utána nyúlni. A mű két részből áll. Az I. kötet a germánok első fellépésétől a 30 éves háború kezdetéig terjedő részt, a II. kötet pedig a 30 éves háború kezdetétől az I. Vilmos haláláig terjedő részt tárgyalja. Legjellemzőbb sajátysága a műnek, hogy a főbb történelmi eseményeket az azokat vezető fő egyéniségek élet- és jellemrajzában ismerteti és hogy minden fejezet végén rámutat az illető kor kulturtörténeti haladására és vívmányaira. Igen érdekes annak szemlélete is, miképen illeszti bele a szerző a nagy német nép és birodalom történetébe az aránylag kis és partikularisztikus érzelmű Bajor királyság külön történetét. Ha még megemlítjük, hogy a művet számos kép és térkép diszíti, úgy kellőleg rámutattunk annak gazdag tartalmára. Aki érdeklődik Németország története iránt, de nem akar nagyobb művet beszerezni, az ebben a jelesen összeállított tankönyvben is megtalálja mindazt, amit keres.

— **Wie werden wir der christlichen Wahrheit gewiss?** Vortrag von *D. L. Ihmels*. Leipzig. A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung Nachf. II. kiadás, 41 lap, füzve 60 Pf.

A lipsei egyetem tudós tanára ezen előadását eredetileg művelt laikusok előtt tartotta s ezek kérésére adta ki külön füzetben. Feleletet ad benne azon fontos kérdésre, hogy hogyan győződhetünk meg a keresztény hit igazságáról. Hogy ezen kérdés sokakat érdekel, mutatja az is, hogy igénytelensége dacára már a 2. kiadást érte meg. Az igazság után szomjuhozó lelkek nálunk is megtalálhatják benne az igazsághoz vezető utat.

* * *

— **1. Eduard von Gebhardt-Album.** Népies kiadás, 12 nagy képpel, 8félnagyaságuval és 3szövegképpel. A szöveget írta *dr. Koch Dávid*. Ára Mk. 1.50.

— 2. **Eugen Burnand-Album.** 8 nagy, 16 félnagyságú és 2 szövegképpel. Szövegét írta *dr. Koch Dávid.* Ára Mk. 1'50.

Mindkét mű „*Verlag für Volkskunst* (Inh. Rich. Reutel) *Stuttgart*“ kiadása.

Ki nem ismerné és méltányolná a keresztény művészet jelentőségét a hitélet mélyítésére és nemesítésére. Egy jó keresztény kép bizonyára nagyobb és maradandóbb hatást gyakorol a szemlélőre, mint egy rossz predikáció hallgatása. A fenti kiadóhivatal és *dr. Koch Dávid* unterbalzheimi lelkész épen azért azt a nemes feladatot tüzték maguk elé, hogy a modern keresztény festőművészeket egy olesó sorozatos vállalatban bemutatják a nagyközönségnek. Ezen vállalat bevezetését képezi a két műalbum, melyre különösen felhívjuk olvasóink figyelmét. Mindegyik album elején közölve van az illető művész élet- és fejlődéstörténete, valamint az egyes közötti képek jelentősége. Azután következnek művészi kivitelben az illető mesterek alkotásai.

Első megtekintésre mindkét gyűjtemény idegenszerűen hat reánk. *Gebhardt*, az esztlendi származású papfi, aki saját vallomása szerint „németül akar a németek részére festeni“, úgy állítja Jézust szeimeink elé, mintha német vidéken, ó-német formákban élő közönség között folytatta volna isteni működését. „Németül a reformáció korabeli viseletben.“ Ez *Gebhardt*nak, a kifejezetten protestáns irányú festőművésznek második jelszava. De ugyanaz, ami eleinte idegenszerűnek tetszik, behatóbb szemlélet után annál érdekesebbé és vonzóbbá teszi képeit, mivel azok épen azért sokkal közelebb állnak hozzánk.

Burnand, a másik szerző, francia svájci származású s még kevésbé ismert egyéniség. Két év előtt a párizsi szalonban kiállított művei az ottani szenzációs, pikáns és hatást hajhászó képek között is a legnagyobb vonzó erőt gyakorolták az internacionális műértő közönségre úgy, hogy neve egyszerre elsőrendű csillagként ragyogott az új kor keresztény művészetének egén. Legjelentősebbek Jézus paraboláinak művészi reprodukciói, melyek minden műbarátot elragadnak és érzelmvilágára elementáris erővel hatnak. Ezen parabolák közül hetet, ugymint: a magvetőről, az elvesztett drachmáról, az igaz gyöngyről, a szőlőmunkásokról, a tékozló fiuról, a gazdag emberről és szegény Lázárról és a rábizott kincsekről szót a jelen füzet is tartalmazza.

Kívánatos, hogy ezen műalbumok minél általánosabban elterjedjenek és az elért eredmény a kiadót még számos füzet kiadására buzdítsa. Talán megérjük, hogy a mi nagy Munkácsynk műveiről is megemlékszik egy füzet.

* * *

— **Briefliches und Berufliches aus der Gotteskasten Arbeit des luth. Vorkämpfers Friedr. Theod. Horning.** Herausgegeben von seinem Sohne *Pfr. Wilh. Horning*, consist. Präsident.

A „Luth. Gotteskasten“-ek a luth. diaszpóra ápolását és megmentését tették feladatukká nemcsak a róm. kath., hanem a ref. és uniált egyházakkal szemben is. Ilyen munkát fejtett ki *Horning*, a híres strassburgi lelkész és luth. hitvalló már akkor is, mikor szervezett Luth. Gotteskasten még nem létezett. A jelen füzet, melyet a nagy hitvalló fia, apjának 100 éves születési évfordulója alkalmából adott ki, kiváló luth. előharcosoknak (*Eichhorn*, *Besser*, *Kellner*, *Löhe*, *Dieffenbach* stb.) *Eichhorn*hoz intézett leveleit tartalmazza. Érdekes ezeknek olvasása azért is, mert látjuk belőlük, milyen elszánt küzdelmet folytattak ezen nagy férfiak a luth. egyház hóhéra, a porosz unió ellen.

S. Ö.

Egyházi Szemle. Belföld.

— **Öfelsége I. Ferenc József** augusztus 18-án ünnepli 80-ik születésnapját. Ünnepnep lesz ez a nagy uralkodó számos országának összes

népeire nézve, de ünnepnap különösen nekünk magyaroknak. Hiszen ha objektíve ítéljük meg hazánk történetét, úgy be kell látnunk, hogy az soha előbb nem érte el a gazdasági és kulturális jólét és haladás azon magaslatát, mint éppen ezen hosszúéletű jó király atyai, bölcs és békés uralkodása alatt. S ugyanez áll evangélikus egyházunkra nézve is. A Habsburg-ház számos uralkodója között alig volt csak egy is, aki az evangélikus egyházzal szemben oly jó indulattal viseltetett volna, mint I. Ferenc József. Nem volt olyan jogos és igazságos ügyünk, melyben ha hozzá fordultunk meg nem hallgatott, s mihez, ha kértük, mint summus episcopus legfőbb beleegyezését s jóváhagyását meg nem adta volna. Éppen azért úgy is mint hazafiak, úgy is mint evangélikusok kell, hogy egyaránt kivegyük méltó részünket az ünneplésből. — Pedig sajnos, ha a hirlapi tudósításoknak hitelt lehet adni, — megcáfolva nem lettek, — úgy éppen a mi részünkről már is esett némi disszonancia az ünnep méltóság teljes egyértelműségébe. Pestvármegye köztörvényhatósága közgyűlésén, június közepén, Harkányi Frigyes báró a király születésnapjának megünneplése végett akart felszólalni. *Prónay Dezső báró* értesülvén e tervről, a lapok tudósítása szerint, kijelentette, hogy ha a király születése napjának megünneplése iránt indítványt tesznek, akkor ő obstrukciót rendez. Igaz, hogy Prónay Dezső báró ezt a kijelentést, mint köztörvényhatósági bizottsági tag tette, de nem szabad elfelejteni, hogy Prónay Dezső báró az országos ág. hitv. ev. egyház egyetemes felügyelője, hogy úgy mondjuk feje, s ebből folyólag minden szavát s tettét ezen szempontból ítéli meg. Ha tehát igaz ama cáfolat nélkül maradt hirlapi jelentés (l. pld. az Ujság f. é. 140. számát), úgy Prónay Dezső báró ezen kijelentésével, az egyetemes evang. egyházat is ferde világításba juttatta, amely egyház pedig, talán egyes szélsőségre hajló tagjától eltekintve, politikai pártállásra való tekintet nélkül, egészében véve a *legjóvalóbb* érzellemmel bír. Nézetünk szerint sokkal helyesebb lett volna, ha Prónay Dezső báró, mint egyetemes felügyelő megragadta volna ezen ritka történeti alkalmat arra, hogy a király 80 éves születésnapjának méltó megünneplését egész országos egyházunkban kezdeményezze s egyházunk hódolatát ama nevezetes napon a királyi trón elé juttassa. — Kellemetlen az is, hogy pld. a dunántúli egyházkerület éppen augusztus 18-án tartja közgyűlését, miáltal sok pásztor elvonatik gyülekezetétől, ahol pedig e napot méltóan, tehát Istentisztelettel is megőhajtják ünnepelni. Evangélikus egyházunk a Szentírás és hitvallási irataink tanítása alapján a fennálló államrendhez való hű ragaszkodást, s az Uralkodó iránti alattvalói hűséget egyik legfontosabb hiteből folyó erkölcsi kötelességének ismeri s azért, de a jelen esetben még a nagy uralkodó múlhatatlan és semmi által meg nem zavart, igaz érdemeinek elismerése s az azok előtti hódolatteljes meghajolás mellett is, azon könyörgéssel fordul az Urhoz: Isten óvd meg. Isten tartsd meg még soká Magyarországot 80 éves nagy királyát, egyházunk atyai jóindulatu legfelsőbb védurát, I. Ferenc József Ófelségét! . . .

— **Az egyetemes evang. egyházi gyámintézet** f. évi szeptember 25-én tartja Budapesten évi rendes közgyűlését s egyszersmind ezzel kapcsolatban ünnepli *megalakulásának ötvenedik évfordulóját*. Ebből az alkalomból kifolyólag az egyetemes gyámintézet e. elnöke Gyurátz Ferenc püspök arra való utalással, hogy a gyámintézet jóltevő munkásságának hatását kisebb-nagyobb számban mindeu egyházmegyének gyülekezetei tapasztalták, felhívja a gyülekezeteket, ifjúsági- és nőegyleteket stb., hogy ezen intézmény egyházvédő és építő működése elismerésül, a félszázados ünnepély alkalmából egy *jubileumi alapnak* önkéntes adakozás útján való létrehozására adakozzanak. A magunk részéről is a legmelegebben ajánljuk ezen jubileumi alap lelkes felkarolását az összes tényezők *hathatós* figyelmébe, mert

már egyházunk reputációja is megkívánja, hogy ha az egész ország színe előtt a fővárosban jubilálunk, a jubileumi alap egyetemes egyházunkhoz méltó legyen. Magáról az ünnepélyről a programm még nem jelent meg.

— **A magyarhoni ágost. hitv. evang. misszióegyesület** szept. elejére Budapestre tervezett évi rendes közgyűlését és a vele kapcsolatos misszióünnepét az egyet. gyámintézetnek váratlanul ugyanazon hóban ugyanott tartandó jubiláris közgyűlésére és a vele kapcsolatban ünnepélyre való tekintettel jónak látjuk későbbre halasztani. Erre nézve végleges tudósítást legközelebb közlünk az egyesület tagjaival és barátjaival, most egyelőre csak ennyit tájékoztatásul. — Hogy ifju egyesületünk iránt az áldozatkész érdeklődés egyre fokozódik, mutatja a jelen számunkban közlött kimutatás a II. évnegyedben befolyt tagdíjakról és adományokról. Ennek köszönhető, hogy a II. évnegyedben ismét 892 K 73 f.-t küldhettünk a Lipésében székelő általános luth. misszióegyesület támogatására. — Ujabb időben ismét szépen szaporodott egyesületünk tagjainak a száma. *Alapító tagnak* belépett a nagyszombati egyház és a budapesti evang. női gyámintézet, mely utóbbi belépést főképen az egyesület elnöknőjének, a nagy Győri Vilmos volt budapesti lelkész özvegyének köszönhetjük. *Rendes tagnak* belépett: Kapi Gyula nyug. tanítóképzőintézeti igazgató Sopron és ugyancsak Sopronból özv. Band Józsefné öngnagsága buzgó fáradozása folytán: Band Józsefné, Fody Jánosné, Vinkler Róza, Leitner Karolin, Thirring Róza Lujza, ifj. Steiner Györgyné, özv. Frank Ferencné, Warkoweil Teréz és egy magát megnevezni nem akaró nő évi 3—3 koronával rendes, továbbá Kund Karolin és Graf Károly évi 2—2 koronával, valamint Eisele Frigyes, Leitner József, Drobnitsch Antalné, Graf Katalin, Graf Teréz, Grosz Zsófi, Kasztner Erzsébet és Graf Zsófia évi 1—1 koronával pártoló tagoknak. Ujabb példája ez annak, hogy mit tehet egy buzgó nő is, ha keblét az Ur iránti szeretet hevíti, Isten országa szent ügyéért. Bárha másfelé is számos követőt találna ezen nemes példaadás.

— **A szórványbeli hivek lelki gondozásának előmozdítására** nagyobb áldozatot kér az „Ev. Ö.” f. é. 28. számában V. Z. — Cikkében igen helyesen rámutat azon nagy lelki veszélyre, melynek ezen szórványbeli hivek a máshitűek részéről ki vannak téve s azon óriási veszteségekre, melyek egyházunkat ezen hivek lelki gondozásának eddigi elhanyagolása miatt érték. Egyben rámutat azon eszközökre is, melyekkel ezen a bajon némileg segíteni lehetne, melyek között mindenesetre a legfontosabb az, hogy a sok filiával és szórványközséggel ellátott gyülekezetekben a lelkészek száma, tisztességes fizetéssel felruházott segédlelkészek alkalmazása által, megkettőztessék. Látjuk ezen intézkedésnek áldásos hatását a szomszédos Ausztriában, ahol az utolsó 10—15 év alatt minden nagyobb kiterjedésű diaszporával bíró lelkész mellé egy vagy több segédlelkészt állítottak úgy, hogy ott, ahol csak egy-két gyermek is van csak valamely szórványhelyen, azok rendszeres hitoktatásban részesülnek és ahol csak 2—3 evang. család is lakik egy helyen, ott már bizonyos meghatározott időközökben evang. istentiszteletet is tartanak. Ennek a nagy áldozatot kívánó, de ha a szórványt meg akarjuk menteni, úgy nélkülözhetetlen intézkedésnek áldásos hatását Ausztriában a legközelebbi népszámlálás adatai már fényesen fogják bizonyítani. — De hol vagyunk még mi ettől, ahol sokan még azon is megütköznek, ha itt ott, valamely nagy filiákkal és szórványokkal bővelkedő s azon felül egyházi tekintetben mód felett veszélyeztetett gyülekezetben működő lelkésznek segédlelkész tartására csak némi segítyt is juttatnak, holott, amint V. Z. igen helyesen kifejti, épen oda kellene törekednünk, hogy minden ilyen helyen alkalmaztassék „kerületi és egyetemes pénzforrásokból“ segédlelkész. Ez volna a legracionálisabb egyházi pénzbefektetés. —

Csak azt nem értjük s mivel V. Z.-t ismerni véljük, azon csodálkozunk, hogy cikkíró szórványaink eddigi elhanyagolását a külmiszió támogatásával hozza vonatkozásba, midőn így ír: „Nagy hanggal hívják fel a figyelmet a khinai, indiai, marasi, dáni és még nem tudom én miféle külmiszióra, áldozásra és idehaza tévelyeg, fogy a nyáj; a messze külföldön akarunk téríteni, közelünkben eltérítik saját hiveinket, külföldön akarunk kaszálni és aratni, amikor idehaza a saját szénánk sincs rendben stb.“ Hiszen igen jó tudhatja V. Z., hogy szórványunk elhanyagolása évszázados bűnünk, holott a külmiszió iránt és pedig nem nagyhangúságból, hanem **Krisztus Urunk parancsának** engedelmeskedve alig néhány év óta kezdünk érdeklődni s hogy míg a szórvány gondozását igen helyesen kerületi és egyetemes pénzforrásokból sürgeti, addig a külmiszió támogatására csak egyes kegyes hiveink önkéntes adományát fordítjuk, akik bizonyára a belmiszióra s így a szórványok megmentésére is ép oly szívesen áldoznak. Mi Máté 23, 23. alapján azt valljuk, hogy „ezeket kellene cselekedni és amazokat sem elhagyni,“ és csak azt szeretnők, ha a mai korban, mikor a keresztény világmiszió ügye legalább is annyira uralja az emberiség egyik felét, mint például a szociális kérdés a másikat, a miszióknak ilyen méltatlan félreértése többé elő nem fordulna.

— **Az ev. lelkészek fizetése**, mely a legtöbb esetben alig haladja meg az 1600 K-t, nem mondható fényesnek, sőt a mai nehéz megélhetési és gyermeknevelési viszonyok között s más hasonló kvalitáshoz kötött állásokhoz viszonyítva, sok tekintetben nyomoruságos. Mivel a jelen helyzetben ezen díjazás nemcsak hogy nem emelkedik, hanem az anyagkönyvi kivonatokért eddig élvezett bevételeknek csökkenése, sőt ma-holnap teljes megszűnése következtében egyre apad, teljesen indokolt a lelkészi karnak azon kívánsága, hogy a fizetés, a törzsfizetésemelés és a korpótlék rendszeresítése által szabályoztassék, annyival inkább, mivel azt több kultuszminiszter az 1848 XX. tc. alapján már meg is ígérte. Természetes, hogy legfelsőbb egyházi hatóságunknak volna kötelessége ezen fizetésrendezést érélyesen és szüntelenül sürgetni, mivel neki feladata az arról való gondoskodás, hogy az evang. egyháznak is anyagi gondoktól ment, minden jó ügyért áldozni képes és a kor színvonalán álló lelkészi kara legyen, már pedig a jelesebb ifjak többnyire csak úgy lépnek a lelkészi pályára, hogyha itten a más hasonló kvalitású állásoknak megfelelő megélhetési és előléptetési viszonyokra számíthatnak. Mivel egyházi főhatóságunk eddig ebben a tekintetben nem tanúsított annyi jóakaratot és erélyt, amennyit a lelkészi kar, amelyen utóvégre is az egyházi élet sorsa megfordul, jogosan elvárhatott volna, azért igen indokolt a „Pozsonyvidéki papi értekezlet“ azon indítványa, hogy az idei egyet. gyűlés alkalmával ez ügyben monstreküldöttség járuljon a m. k. vall. és közokt. ü. miniszter elé kérve: hogy az régi ígérletét végre váltsa be és a lelkészek fizetését a középiskolai tanárok fizetésének mintájára rendezze. Egyházunk érdekében csak kívánni lehet, hogy ezen mozgalmat siker koronázza.

— **Középiskolai tanáraink** választásánál sajnosan tapasztaljuk, hogy újabb időben református vagy pláne a r. k. tanító rendekből nem mindig tiszta indokból hozzánk áttért egyének kedvéért gyakran mellőzik az evang. pályázókat, akik pedig más pl. a királyi kath. vagy ref. középiskolákban csak elvétve s akkor is többnyire csak úgy nyernek alkalmazást, ha az illető egyházba való áttérésüket megígérik. Az ilyen mellőzés nemcsak az illető evang. tanárjelölteket és pályázókat érinti érzékenyen, hanem megzavarja a más-vallású tanárok alkalmazása azon egységes evang. közszellemet is, mely eddig középiskoláinkat áthatotta s az egyházra nézve oly értékessé tette. Ezt előre boesátva, érthetjük, hogy milyen érzékenyen és fájdalmasan

érintette a dunántúli egyházkerületet azon tény, hogy a soproni evang. főgimnáziumnál a tanári kar jelölése alapján az egyházker. főiskolai nagybizottság 6, részben igen kiváló evang. pályázó mellőzésével, az egy ref. pályázót választotta meg rendes tanárnak úgy, hogy most ezen tanintézetünkön már két ref. vallású tanár van. Nem hisszük ugyan, hogy amint sokan kívánják, az egyhker. közgyűlés megdöntené ezen választást, de azt minden esetre ki kell mondania, hogy ezentúl más mint evang. vallású tanárt nem alkalmaz, valamint talán azt is elvárhatja a kerület, mint fentartó hatóság, hogy, aki intézetében evang. szellemben köteles tanítani, az térjen is át az evang. egyházba. Evang. tanárnövendékeinknek is elsőrendű érdeke, hogy egyházunk saját fiait ne mellőzze olyanokért, akiknek a saját tűzhelyüknél is könnyen akadhat helyük.

— **A torzsai evang. konfirmándus-otthon**, melynek célja: „a délmagyarországi szórvány területén élő ágost. hitv. ev. árvákat és olyan evang. gyermekeket, akik kedvezőtlen családi körülmények, avagy elhanyagolt nevelés következtében az elzúllásnak vannak kitéve, végül olyan evang. gyermekeket, akik a templomtól és iskolától távol lakván, kellő vallás-oktatásban nem részesülhetnek, méltányos ellátási díj ellenében, igazolt vagyontalanság és segélynélküliség esetén pedig teljesen díjtalanul az intézetbe befogadni, ott tartózkodásuk alatt testileg és lelkileg gondozni, gondos nevelésben, vallásoktatásban részesíteni, mindaddig, míg meg nem konfirmáltatnak“. — főképen *Famler G. A.* lelkész fáradhatatlan buzgóságú tevékenysége folytán szép fejlődésnek indult. 1909. évi bevétele főképen önkéntes adományokból 15629 K 69 f volt s jún. 4-én a torzsai templom alapkövetének százéves fordulóján a bácsi ehm. gyámintézet rendes évi közgyűlésének keretében letették hozzá az alapkövet. Az épület valószínűleg már f. é. szept. hó végén át lesz adható nemes rendeltetésének.

— **Református lelkész zsidó temetésen.** Abaujszántón történt a lapok jelentése szerint, hogy ott „meghalt Dick Ármin ügyvéd, dúsgazdag földbirtokos, aki azért, mert az izr. hitközség néhány koronával felemelte kultuszadóját, kilépett a felekezetből és felekezetnélkülinek vallotta magát. Most az izr. hitközség nem akarta eltemetni és sok huza-vona után Dick Károly, az elhunyt egyetlen örököse, Göndöcz István ref. lelkészt kérte fel a vég-tisztesség megadására, amit ez készséggel meg is tett. A temetésre óriási közönség gyűlt össze.“ — Szép, szép — de mit szólna hozzá Göndöcz István, ha az ő gyülekezetéből lett volna valaki ilyen silány okból felekezet-nélkülivé s ha azt, eltemetésének megtagadása után, a zsidó rabbi temette volna el. Respektáljuk ilyen esetekben kölcsönösen az egyes felekezetek egyházfegyelmi intézkedéseit.

— **A magyar evang. ker. diákszövetség** f. é. június 29-től július 6-ig tartotta nyári nagygyűlését Tatatóvárosban vagy 57 résztvevő jelenlétében, kiknek legnagyobb részét főiskolai hallgatók, nemesak theologusok, hanem böcsészek, technikusok, jogászok alkották, de szép számmal voltak jelen az ügy iránt érdeklődő lelkészek, tanárok és más polgári állású egyének, ami mutatja, hogy a kezdet nehézségeit már megvívta az egyesület és bár kicsiny határok között, de pozitív munkát végezhet. Az egyesület célja, amint ismeretes, hogy a pogány módon élő és gondolkozó főiskolai hallgatókat a biblia olvasása által Jézus Krisztushoz vezesse. És tekintve azt, hogy a főiskolai hallgatók a nemzet értelmiségét lesznek hivatva képviselni, az ügynek megmérhetetlen jelentősége van. Ez lesz hivatva elsősorban azon ijesztő számokat, amelyek prot. egyházaink pusztulásáról szólnak, a statisztikából kitörölni és egy nagy fordulattal hatalmas apológiaként oda kiáltani a Krisztus evangéliuma ellenségeinek: „Ime, a nemzet intelligenciája sereglék Krisztus evangéliumához és ott keresi a

maga lelki szükségletének kielégítését.“ — A gyűlések elsősorban a jelenlevők lelki épüléséről gondoskodtak és azt tartalmas programjaikkal el is érték. Ének, bibliaolvasás, ima vezette be a gyűléseket, utánuk a legváltozatosabb sorrendben kerültek előadás, illetve felolvasás alá a következő témák: „Jézus képe az evangéliomokban.“ „Hogyan alakul a keresztyén élet a különböző oldalról megismert Jézusnak megfelelően?“ Az imádkozásról. Alázatosságról. Jézus Krisztus csudáiról, megváltásáról és főiskolai hallgatóink két nagy bűnéről a képmutatásról és paráznaságról. Az egyesület másik célját, a misszió megismertetését és megkedveltetését szolgálta a következő előadásorozat: James Gilmour, Tibet misszionáriusa (Dr. Kovács Lajos). J. Wichern, a német belmisszió atyja (id. Viktor János). R. Raikes, a vasárnapi iskolák megalapítója (id. Viktor János). J. Carey, India misszionáriusa (Pongrácz József). L. Gobat, kínai misszionárius (Dr. Kovács Lajos). T. Morrison, kínai misszionárius (Takaró Géza). A gyűlések folyamán felébredt szent lelkesedéssel oszlottak szét a konferencia tagjai azzal a szilárd elhatározással, hogy a megkezdett munkát a jövő tanévben fokozott mértékben folytatják a különböző főiskolák és egyetemek diáksága körében és nem kimélve fáradságot, időt, pénzt, fogják a beteg főiskolai diákságot az egyedüli orvoshoz, Krisztus Jézushoz odavezetni.

— **Zsarnó** (Abauj-Tornamegye) ref. egyház a temploma részére szükséges új orgona készítésével *Ország Sándor és Fia* rákospalota (Budapest mellett) orgona- és harmóntungyáros céget bízta meg. Az orgona legújabb csőrendszer szerint készül és f. évi szeptember hóban lesz a használatnak átadva.

Persely.

Cselekedjünk jót mindennel, *kiváltképen*
pedig a mi hitünknek cselédeivel. Gal. 6, 10.

1910. május 21-től július 31-ig a következő adományokat vettük:

A magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület részére: Ev. gyülekezet Súr 3 K, Albrecht Alfréd nyug. alezredes Sopron 1.—, a soproni felső esperesség gyűlése alkalmával rendezett egy gyűjtés feleslege 3.82, a modori ev. polg. leányiskola növendékeinek gyámegyesülete 10.—, dunántúli egyházkerületi gyámintézet 5.—, *összesen 22 K 82 f.*
Eddigi főösszeg 191 K 59 f.

Midőn ezen adományokat hálásan megköszönjük, lapunk perselyét továbbra is olvasóink s barátaink áldozatkészségébe ajánljuk. **Szerkesztőség.**

* * *

Kimutatás a magyarhoni ágost. hitv. evang. misszióegyesület pénztárába 1910. március 20-tól 1910. június 29-ig befolyt összegekről:

a) *Alapítóványok:* Körmöcbányai egyház alapító tagsági díjának I. részlete 50 K, nagyszombati egyh. alapító tagsági díjának I. részlete 20.—, soproni theol. akad. önképzőkör alapító tagsági díjának I. részlete 20.—.

b) *Adományok:* Pinkafői egyesek 77.—, Névtelennek adománya 1.—, Árvai Alajos nagydorogi máv. állomásfelvigyázó 2.—, H. W. Pozsonyban 21.13, Böhm F. és S. Pozsonyban 4.43, Zechmeister R. Pozsonyban 1.—, pozsonyi diakonisszaintézet 20.—, N. N. Pozsonyban 5.—, Schön R. Pozsonyban 4.11, Kowarik K. Pozsonyban 14.—, H. K. Löcse 2.—, Fehér Katalin Pozsonyban 4.20, Rippl testvérek Pozsonyban 12.74, Engel Karolin Pozsonyban 8.78, Pozsonyi Missziói Füzérke 18.—, V. S. Pozsonyban 4.17.

c) *Offertóriumok és gyűjtések*: Grinádi egyh. missz. ünnep off. 6.10, lajoskomáromi egyh. off. 9.—, Bpesti kerepesiúti egyh. 1910. évi off. 14.20, ókörvtélyesi egyh. off. 15.06, őrszigeti egyh. offert. 4.16, némethidegkuti egyh. off. 8.80, pinkafői egyh. vízkereszti off. 29.—, pinkafői egyh. templomi perselye 22.60, pinkafői diakonisszák perselye 6.50, pinkafői konfirmándusok 5.94, felsőlövői egyh. off. 40.86, szentgotthárdi egyh. off. 2.25, szabadkai egyh. offert. 7.45, palánkai egyh. off. 2.75, nógrádszentpéteri egyh. off. 4.76, ágfalvai konfirmandusok gyűjtése 7.58, pusztavámi egyh. off. 3.63, nemespátrói egyh. pünkösdi off. 4.80, franzfeldi egyh. pünkösdi off. 24.20, bpesti magyar egyh. 64.51, nemeskosztolányi egyh. 1909. évi off. 5.—, soproni theol. akad. önképzőkori belmissziói egyesület gyűjtéséből 4.24, pozsonyi egyh. 1910. évi pünkösdi off. 61.85, soproni egyh. off. 16.37, csávai egyh. off. 7.16, nagyszombati községi isk. tanulók gyűjtése 5.—, Friedensbote gyűjtése 26.71, modori gyűjtés 2.81, Kettenbach cand. theol. esküvőjén való gyűjtés 18.27, Főrévi gyűjtés 6.03, Pozsonyi férfiak s ifjak szövetkezetének gyűjtése 14.54, D. K. B—d gyűjtése 10.—, fertőmeggyesi egyh. off. 4.—, harkai egyh. vízkereszti off. 10.—, Raab Károly körmöcbányai esp.-lk. gyűjtése 6.70, svédleri egyh. off. 5.29.

d) *Tagsági díjak*: 1909-re Breyer Jakab fertőmeggyesi lk., rendes tag. 1910-re fizettek a következő *rendes tagok*: Kaezián János bpesti esperes, Raffay Sándor bpesti lk., Lengyel Lajos pénzügyi titkár Nyitra, Hajts Bálint gyomai lk., Hlavács Milán mosóci lk., Morhács Márton bpesti lk., Stettner Gyula felsőlövői esp. lk., Lendl Ede körmöcbányai lakos, Raab Károly körmöcbányai esp. lelk., Frenyó Gyula nógrádszentpéteri lk., Kotsch Mihály pusztavámi lelk., Broschko G. A. bpesti lk., Bázlik Pál nemeskosztolányi lk., Kapi Gyula soproni nyug. ev. tanítókép. igazgató, továbbá a következő rendes tagok *Pozsonyban*: Bieringer Pál, Blaser Kristóf, Böhm Frigyes, Böllner Mátyás, Brodsky Teréz, Denk János, Dobrovits Lajos, dr. Dobrovits Mátyás, Donleitner Róza, Dorn Teréz, Forray Irma, Frühwirth Samu, Gall Károly, Gall Teréz, Geduly Eugenia, Göttl Zsuzsanna, Göschl György, Grüneberg Károly, Hallwyl L. grófnő, Heim Károly, Klaus Emilia, Klein Henrik, Koczmán Márton, Kowarik Károly, Kowarik Mihály, Kowarik Pál, Kraft Gusztáv, Dr. Kralik Lajos, Láng Sándor, Lerchner Moricz, Ludwig Johanna, Losterfer Károly, Férfiak és ifjak szövetkezete, Missiói Füzérke, Munker Sándor, Nitsch György, Nitschinger Pál, Paulus Kristóf, Pentzel Gyula, Pentzel Lajos, Perlaky István, Pfeiffer Zsuzsanna, Pisztoy Ida, Porubszky Gizella, Porubszky Hermin, Posch Dániel, Pröhle Henrik, Reischl Karolin, Rippel Krisztina, dr. Samarjay Emil, Schmidt Ida, Lie. Schmidt K. J., Schmidt Konrád, Schneemahr Charlotte, Schönhofer Tivadar, Sieberstich Teréz, Steltzer András, Stiegler Ida, Ströhr Mária, Sziklai Ottó, ifj. Takács János, id. Takács János, Tauscher Hermin, Theissl Teréz, Tichy Gusztáv, Toperezer Emilia, Trgovčević, Trsztyénszky F., Wendler Lajos, Wendling, Wicklein Nándor, Wurm Karolin, Zechmeister J. A. és Zechmeister Rozina.

1910-re fizettek a következő pártoló tagok *Pozsonyban*: Achs Mihály, Albrecht András, Albrecht Károly, Albrecht Karolin, Albrecht M. P., Albrecht Samu, Andrae Ernő, Angeli, Angermeyer Karolin, Ballisch Henrik, Bendl Károly, Berger András, Blaser Mihály, Blaser Sámuel, Böbel Béla, Brodsky Ede, Buchschauer Karolina, Dax Kristóf, Dendorfer Gottlieb, Dobrovits Erzsébet, Dörnhöfer Teréz, Duban István, Eckhart Karolina, Effenberger Margit, Falb Hermann, id. Falb Kristóf, Falb Virgil, Fehér Kristóf, Fink Károly, Fink Zsuzsanna, Flór Sámuel, Dr. Frühwirth Sámuel, Gaisreiter Károly, Gasele Katalin, Gotz Mihály, Gratzer Mária, Greiner Kristóf, Greiner Pál, Gschweng Ede, Habermann Ernő, Hofer Eliz, Holderer Karolin, Höttinger Károly, Karner Sarolta, Karner Eliza, Kralmahr Károly, Krämer György, Lajszky Lajos, Lang Vilmos, Lerchner Endre, Lerchner Károly, Luntzer Henrik, Luntzer Teréz, Majtan Erzsébet, Maklár Irma, Manderla Róza, dr. Masznyik Endre, Mayer Fülöp, Moick Mihály, Monarth Gusztáv, Monarth Jakab, Moser György, Müllner Károly, Müllner Mihály, Müllner Sámuel, Nyáry Mária bárónő, Pingitzer Mátyás, Portschy Endre, Posch Lipót, Prutzer Mátyás, Putz János, Putz Mihály, Reegn Teréz, Rosenberger György, Rosenberger Pál, Schleifer, Schmalz, Schmidt Adél, Schmidt Erzs., Schön Gusztáv, Schüssler Gergely, Schwantzer Pál, Schwappach Ágost, Schuster Teréz, Soltz Emilie, Spertl Matild, Steltzer Henrik, Steltzer

Lajos, Strell Teréz, Stromszky Jolántha, Stukovszky István, Szauber Lujza, Tichy Emma, Tóth Gizella, Wawra Jakab, Weisz Adam, Weisz Hermin, Weisz Kristóf, Weisz Tivadar, Weckherlen Teréz, Welser Endre, Welser Kristóf, Welser Zsuzsánna, Welser Zsuzsánna (Jókaiutca), Wendler Gusztáv, Wiebauer András, Wiebauer György, Wowy Károly, Wurm András, Wurm György, Zambach Teréz, Zechmeister Pál, Zechmeister Rezső, Zechmeister Sámuel, Zechmeister Teréz. Végül a következő pártoló tagok *Körmöcbányán*: id. Hurtay Lajos, id. Rakovszky Imre, Starke, Gyula, Schnabel Emil, Roxer András és Galantha Károly

e) *Egyéb bevételek*: Pröhle Károly soproni theol. akad. tanár visszatérít 20— K

f) *Különadományok*: Steinacker Roland svedléri lelkész adománya *Roth* missziói növendék részére 486 K.

Budapest, (IV. Deáktér 4) 1910. június 19.

Broschko Gusztáv Adolf,
misszióegy. pénztáros.

Üzenetek.

Többeknek. A mult számban jelzett „*Biblische Geschichten*“ c. tankönyv augusztus 20-áig biztosan megjelenik. Az engedélyezés a mult évi egyet. közgyűlés jegyzőkönyvének 102. pontja szerint már biztosítva van, mivel az ott kívánt pótlásokat s kiegészítéseket az egész vonalon eszközöltük s így a tankönyv bevezetését iskoláinkban az új tanévtől kezdve mi sem gátolja. Külföldi tankönyv egyetemes gyűlési határozat értelmében egyáltalán nem használható. Könyvünkben, mely szigorúan az egyet. tanterv alapján készült, mutatóanyagokkal már most szívesen szolgálok. — **P. A. Gy.** Bizony kár, „hogy theológusaink már nincsenek *kötelezve* német egyetemre“. A jobbak és buzgóbbak igaz most is kimennek, de az a nagy rész, amely többnyire kényelemből vagy állásajhászásból most itthon marad, igen lenyomja majd a lelkészi kar nivóját. Eljön az idő, mikor egyházunk saját kárán okulva, újból kötelezővé teszi majd a kimenetelt. — **K. J. Szh.** A küldött tudósítást kívánsága szerint közlöm.

A tisztelt előfizetők becses elnézését kérem, hogy a lap előbb a nyomdászstrájk, utóbb pedig betegségem miatt ennyire megkésett. Ha Isten engedi, ugy ezentul ismét pontosan fog megjelenni.

Szerkesztő.

